

Tiina Martinkauppi

MEDIAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Helmikuu 2018**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Helmikuu 2018	Tekijä/tekijät Tiina Martinkauppi
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi MEDIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski	Sivumäärä 47 + 3	
Työelämäohjaaja Riitta Kangasniemi		
<p>Opinnäytetyöni aiheena on mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Toteutin opinnäytetyöni toiminnallisena ja sen tarkoituksena on korostaa mediakasvatuksen alati vahvistuvaa roolia osana varhaiskasvatuksessa tehtävää kasvatustyötä. Tutkin tässä kehittämistyössäni lisäksi varhaisen mediakasvatuksen toteuttamiseen liittyviä mahdollisuuksia, haasteita sekä kehittämistarpeita.</p> <p>Toimeksiantajalleni Tyrnävän kunnan Käpytikan päiväkodille suunnittelemani mediakasvatussuunnitelma päiväkodin toimintakaudelle (syksy, talvi, kevät, kesä), Mediajuna (2-5 vuotiaille lapsille) jää toimeksiantajani käyttöön ja kehitettäväksi työn valmistuttua. Tavoitteenani on tämän kehittämistyön avulla antaa päiväkodin henkilökunnalle keinoja toteuttaa mediakasvatusta osana päiväkodin arkea.</p> <p>Mediakasvatuksen tehtävänä on opettaa lapselle arjen mediataitoja, joiden avulla he oppivat toimimaan eri medioissa turvallisesti ja kriittisesti. Tarkoitukseni on suunnittelemani mediakasvatussuunnitelmalla antaa ideoita lastentarhanopettajille mediakasvatuksen toteuttamiseen. Tarkoitus onkin, että suunnitelmastani saisi pohja-ajatuksen, josta voi jalostaa omia ideoitaan omalle toimintatavalleen sekä lapsiryhmälleen sopiviksi. Lisäksi tarkoitukseni on tuoda esille median tarjoamia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Teoreettisen viitekehyksen kokosin laajasta aihetta käsittelevistä teoksista, tutkimuksista ja julkaisuista. Aiheen konteksti on laaja ja jouduin valikoimaan työhöni vain keskeisimmät sisällöt. Tämän kehittämistyön tuloksena syntyi yhteistyössä toimeksiantaja-päiväkodin lastentarhanopettajien kanssa Mediajuna mediakasvatussuunnitelma, joka antaa ideoita ja erilaisia toimintoja päiväkodin arkeen toimintakaudelle.</p>		

Asiasanat

Mediakasvattaja, mediakasvatus, mediakulttuuri, medialukutaito, mediataidot, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date February 2018	Author Tiina Martinkauppi
Degree programme Degree programme in Social Services		
Name of thesis EARLY CHILDHOOD MEDIAEDUCATION		
Instructor Leena Raudaskoski	Pages 47 + 3	
Supervisor Riitta Kangasniemi		
<p>In my thesis I'm researching the possibilities, challenges and the needs developing the Early Media Education. Also my thesis include a frame of Media Education called "Mediajuna" for children between the age of 2-5 years. My client in this thesis is Käpytikka daycare in Tyrnävä, Finland, but the source is also entirelyly my own interest in the Media Education.</p> <p>My work is a functional study, of which formal material is based on the nonfictional books, guidebooks, interviews and inquiries and also on the conversations I had with the nursing staff of the local nursery.</p> <p>Media education is very topical at the moment. The goal is to teach children with the necessary media skills, so that they know how to function safely and critically in different medias.</p> <p>To establish Media Education within the early childhood education, including at the municipal level, would require budgeting allowances. This would be essential not only to educate the staff, but also to hire early childhood educators who are Media Education-oriented.</p> <p>My purpose is to emphasise the always growing role of Media Education and also to bring forward the possibilities, which media offers in the early childhood education.</p>		
Key words Media education, early childhood education, media educator, media skills, media culture		

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 MEDIA OSANA VARHAISKASVATUSTA	3
2.1 Varhaiskasvatus	6
2.2 Mediakasvatus	7
2.3 Median merkitys varhaiskasvatuksessa	9
3 MEDIKASVATUS LAPSEN KASVUN TUKENA	11
3.1 Mediakulttuuri.....	13
3.2 Mediakasvattaja.....	15
3.3 Mediakasvatusympäristö ja pedagogiikka.....	16
3.4 Monilukutaito.....	17
3.5 Mediakasvatus eri oppimisen alueilla varhaiskasvatuksessa	18
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
4.1 Opinnäytetyön prosessi ja metodologia	24
4.2 Aiheanalyysi	25
5 MEDIKASVATUS-SUUNNITELMA KÄPYTIKAN PÄIVÄKOTIIN 2-5 VUOTIALLE LAPSILLE	26
5.1 Toimeksiantaja ja kohderyhmä	26
5.2 Tarkoitus ja tavoite	27
5.3 Suunnittelu	27
5.4 Mediajuna mediakasvatus-suunnitelma.....	31
6 ARVIOINTI JA TULOKSET	32
6.1 Lastentarhanopettajien arvio Mediajunasta	32
6.2 Oma arvioni Mediajunasta.....	35
6.3 Tavoitteiden toteutuminen	36
7 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	37
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
8.1 Mediakasvatuksen integroiminen osaksi varhaiskasvatuksen arkea	39
8.2 Ammatillinen kasvu ja omat ajatukset työstä.....	41
8.3 Omat oppimisen tavoitteet ja niiden arviointi.....	42
LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

Nykylapset elävät täysin erilaisessa mediamaailmassa kuin vanhempansa, puhumattakaan isovanhempansa. Suomessa on noin 400 000 perhettä, joissa on 0-8 vuotiaita lapsia ja lähes jokainen suomalainen alle kaksi vuotias on käyttänyt internetiä. Tällaisia lapsia, jotka ovat syntyneet digimaailmaan ja kasvaneet sen rinnalla, kutsutaan diginatiiveiksi. (Irisvik & Utriainen 2017, 9). Julkisissa ja tieteellisissä keskusteluissa käytetty käsite diginatiivi korostaa sitä, kuinka digitaalisen tekniikan ympäröimänä kasvavat uudet sukupolvet ovat merkittävästi erilaisia kuin aikaisemmat (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 253).

Alle 3-vuotias lapsi käyttää iPadi luontevasti, kuin olisi sitä aina käyttänyt. Isoäiti ei osaa vastata älypuhelimensa ja päivittelee, kunpa veivipuhelimet olisivat vielä käytössä. Tässä kuvastuu vallitseva sukupolvien kuilu. Maailma on muuttunut ja välissä on vain yksi sukupolvi, korkeintaan kaksi. Tämän päivän lapsi kasvaa aikuiseksi teknologian vielä nykyistäkin vahvemman maailmaan. Mediakasvatus on luonnollinen osa tätä kehityskulkua. Tämän päivän median ympäröimät lapset eivät osaa nimityksestään diginatiivit huolimatta käyttää mediaa oikein eivätkä liikkua mediamaailmassa luontevasti, vaan he tarvitsevat mediakasvatusta. (Irisvik & Utriainen 2017, 9.)

Olen itse saanut elää molemmissa ääripäissä, ilman mediapaljoutta ja sen kanssa. Lapsuudessa oli veivipuhelimet ja televisiossakin vain kaksi kanavaa. Teknologian huima kehittyminen vain neljässäkymmenessä vuodessa on aikaan saanut sen, että kirjoitan tätä kehittämistyötäni kannettavalla tietokoneella ja etsin samanaikaisesti lähdemateriaalia älypuhelimella internetistä, mitä en olisi voinut kuvitellakaan tekeväni edes vielä silloin, kun valmistuin ylioppilaaksi vuonna 1998. Media valloittaa maailmaa ja sen toimintoja uskomattomalla vauhdilla. Osa meistä on saanut opetella median läsnäolon, kun taas osa on saanut kasvaa sen mukana. Lapset eivät voi välttyä median läsnäololta ja siksi kotien ja varhaiskasvatuksen velvollisuutena on ohjata lasta oikeanlaiseen median käyttöön, opettaa erottelemaan ja suodattamaan sen sisältöjä ja saamaan mediasta hyötyä kasvaakseen ja kehittyäkseen ympäröivässä mediamaailmassa mediaa hyväksikäyttäen.

Mediakasvatus ei ole vastoin useita ennakkoluuloja, lapsen kasvattamista medialla, vaan mediakriittisyyden opettamista median avulla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44).

Mikä on totta mediassa ja mikä ei, mikä on oikea määrä mediaa, mikä on sopivaa mediaa ikätasoisesti ja miten mediaa voidaan hyödyntää esimerkiksi opetuksessa. Tavoitteellinen mediakasvattaminen sisältää useita oleellisia tekijöitä onnistuakseen. Muun muassa mediakasvattajan tieto- ja taito sekä ympäristön käytettävissä olevat elementit, arvot ja tavoitteet. Tärkeimpänä ovat kuitenkin asenteet, joilla mediakasvatusta varhaiskasvattajan näkökulmasta tarkastellaan. (Kotilainen, Hankala & Kivikuru 1999, 13.)

Suomalainen varhaiskasvatus on muuttunut monin tavoin viime vuosien aikana. Varhaiskasvatus on kokenut rakenteellisia sekä poliittisia muutoksia esimerkiksi varhaiskasvatuksen sijoittuminen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alaisuuteen vuonna 2013 sekä uuden varhaiskasvatustlain voimaan astuminen (Varhaiskasvatustlain 580/2015). Rakenteellisesti varhaiskasvatuksen muutokset näkyvät selkeimmin esimerkiksi siinä, että aiemmin ajateltu vanhempien oikeus saada lapselleen päivähoitopaikka ja varhaiskasvatusta, on muuttunut lapsilähtöisempään suuntaan. Nykyisin puhutaan lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, mikä tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä oppimisen edellytyksiä (Koivula ym, 2017, 7-8).

Tavoitteenani on mediakasvatus-suunnitelmallani tuoda mediakasvatusta osaksi Tyrnävän kunnan Käpytikan päiväkodin jokapäiväistä arkea ja madaltaa varhaiskasvattajien kynnystä käyttää mediaa suunniteltaessa lapsiryhmien toimintaa. Pyrkimyksenäni on myös tarkastella mediakasvatukseen liittyviä haasteita ja pohtia keinoja niiden ratkaisemiseksi.

2 MEDIA OSANA VARHAISKASVATUSTA

Väitetään, että mediakasvatus käsitteenä on syntynyt 1600-luvulla, kun ensimmäiset viestintävälineet keksittiin (Kotilainen ym. 1999, 13). Mediakasvatuksen asema on toki vahvistunut ja vakiintunut 2000-luvun puolella, mutta alun perin se on esiintynyt suomalaisessa varhaiskasvatuksessa Unesco-toimikunnan Sirkka Minkkisen laatimassa joukkotiedotuskasvatuksen yleisessä opetussuunnitelmamallissa jo vuonna 1970 (Aalto-Setälä, Sinko, Rantanen, Ahonen, Sillanpää, Raunio, Suvanto, Lieto & Peltari, 2007, 11).

Minkkinen kehitti mallin, jota on toteutettu Suomessa peruskouluissa jo 1980-luvulla. Suomessa mediakasvatus lähti liikkeelle juuri tämän Minkkisen mallin pohjalta ja yleisesti ajatellaan, että mediakasvatuksen juuret Suomessa ovat tässä mallissa (Kotilainen ym., 1999, 20). Minkkisen lähtökohtana oli ottaa huomioon lasten arjen toiminnot, mitä lapsi tekee kotonaan tavallisessa arjessaan sekä huomioida lajityyppien erottelu. Sen jälkeen hän eteni tiedonvälityksen kehityksen edellytyksiin, ilmaisukeinoihin ja niiden käyttöön. Esimerkkeinä käytännön mediatyö oppitunneilla kuten esimerkiksi luokkalehden toimittaminen, luokan kanssa kuvattu elokuva jne. Korostuneessa asemassa olivat projektityöskentely sekä kokemuksellisuus ja yhteistoiminta. Tutkiva ote oli läsnä hänen suunnitelmassaan myös vahvasti. (Kotilainen ym., 1999, 21.)

Joukkotiedotuskasvatuksen tavoitteet olivat Minkkisen mukaan tietoinen ja kriittinen vastaanottaja ja joukkotiedotuksen hyötykäyttäjä, joka on itsenäinen, kantaa ottava ja aktiivinen. Joukkotiedotuksen kasvattajien kahtiajako jakoi opettajat kahteen eri koulukuntaan, joista toinen suosi joukkotiedotuksen käyttämistä opetuksen apuvälineenä eri oppiaineissa (hyötykäyttötaivoite). Toiseen koulukuntaan kuuluivat taas ne opettajat, jotka opettivat itse joukkotiedotusta (kriittisen vastaanottajan tavoite). (Kotilainen ym., 1999, 20.) Minkkisen mallin ytimenä pidetään sitä, että on opettajasta riippuvaista, miten moralistisesti hän ohjaa oppimista.

1980-luvun alussa lähti liikkeelle kaksiraiteinen kehitys, mikä pohjautui viestinnän kehittymiseen ja monipuolistumiseen uuden teknologian ansiosta ja kulttuuritutkimuksesta alkaneeseen vastaanottajakäsitykseen. Viestimien ja kanavien määrä lisääntyi ja joukkotiedotus muuttui viestintä- ja mediakasvatukseksi Suomessa. (Kotilainen ym., 1999, 23.) Mediakulttuuri kuuluu keskeisesti lapsen toiminta- ja oppimisympäristöön. Sitä ei voi rajata lapsen elämästä pois.

Mediakasvattajan tärkeimpiä tehtäviä onkin tiedostaa ja ymmärtää mediaan liittyvät mahdollisuudet kuin myöskin ne uhat, joilta hänen tulee suojella lasta. Media on varhaiskasvatuksen voimavara ja siihen oleellisesti kuuluva osa, sillä nykypäivän lapset elävät vahvasti digitalisoidussa maailmassa. Medialla on suuri osuus lasten päivittäisessä elämässä ja lapset ovatkin tottuneita median käyttäjiä. (Välimäki & Ojala 2008, 6.) Mediakasvatus on monialainen ilmiö, jolle ei ole yhtä yhteistä määritelmää. Mediakasvatus on tavoitteellista vuorovaikutusta ja sen osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava ja mediakulttuuri. Tavoitteena on medialukutaito. (Pekkala, Salomaa & Spišák 2016, 159.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa kunnan tai kuntayhtymän tms. palveluntuottajan toteuttamaan perusteiden mukaista mediakasvatusopetusta ja pedagogiikkaa. Ei ole siis kyse kasvattajan henkilökohtaisesta mielipiteestä ja asenteesta mediakasvatusta kohtaan, vaan se on palvelun tuottajan velvollisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44.) Mediakasvatuksen pedagogiikka sisältyy siis vahvasti varhaiskasvatussuunnitelmaan (Vasu) ja sitä tulee toteuttaa käyttämällä mediaa, tutkimalla mediaa sekä tuottamalla mediaa itse.

Mediakasvatus käsitetään varhaiskasvatuksessa käytännölliseksi toiminnaksi ja varhaiskasvatuksessa onkin kehitettävä sellaista mediakasvatuksen pedagogiikka, joka nimenomaan tukee lapsen omaehtoista oppimista ja toimintaa median parissa. Sitä kutsutaan myös laadukkaaksi lapsilähtöiseksi arjen mediakasvatukseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44).

Moni varhaiskasvatuksen ammattilainen on elänyt itse lapsuutensa ja nuoruutensa aikana, jolloin medialla ei ollut suurtakaan merkitystä päivittäisessä elämässä (Välimäki & Ojala 2008, 6-8). Mediateknologia muuttuu ajan saatossa jatkuvasti hurjaa vauhtia ja uutta sisältöä tulee markkinoille jatkuvasti. Opiskelut eivät sisällä vielä tarpeeksi tietoa mediakasvatuksesta, mikä tarkoittaa, ettei mediakasvatus-orientoituneita lastentarhanopettajia- eikä lastenhoitajia valmistu suoraan, vaan perehtyneisyys tulee hankkia omaehtoisesti ja itsenäisesti ammatillisen peruskoulutuksen jälkeen. Mediakasvatus on nouseva trendi ja aihe, joka on perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä ja osa kasvatuskumppanuutta (Välimäki & Ojala 2008, 6).

Mediakasvatuksessa varhaiskasvatuksessa harjoitellaan mediataitoja ja pyritään kehittämään lapsen kriittistä medialukutaitoa, minkä Välimäki ja Ojala määrittelevät (2008) kansalaistai-

doksi. Tavoitteellisen toiminnan perustehtävänä on ohjata ja edistää median käyttötaidon kehittymistä sekä saada lapsi oivaltamaan median mahdollisuudet, mutta myös havaitsemaan median mukanaan tuomat vaarat kuten väkivaltaiset- ja ikätasoon sopimattomat sisällöt. Pää-tavoitteena voidaan pitää tasapainoisen mediasuhteen saavuttamista. (Välimäki & Ojala 2008, 7.)

Mediakasvatus tarjoaa lapsille mahdollisuuden itseilmaisuuksiin sekä aktiiviseen toimintaan. Se edistää lasten osallisuuden kokemusta ja lasten ottaminen mukaan mediakasvatukseen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, heidän mediataitonsa vahvistuvat ja lapsi tulee kokonaisvaltaisesti kuulluksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44).

Lapsi leikkii, liikkuu ja ilmaisee itseään. Kun lapsi toimii itselleen mielekkäällä tavalla, hän ilmentää tunteitaan ja ajatteluaan. Myös medialeikit ovat osa lapsen leikkikulttuuria. Tytöt leikkivät prinsessoja, joita ovat nähneet Disneyn saduissa televisiosta ja kirjoista. Poikien ritarileikit juontavat juurensa myös satujen ja suosikki-piirrettyjen elokuvien taustoilta. Leikin ympärille voidaan rakentaa mediakasvatus-tuokio jossa on tutkiva ote. (Välimäki & Ojala 2008, 17). Lasten kanssa voidaan esimerkiksi miettiä, miksi prinsessat ovat aina niin kauniita ja kauniissa asuissa tai mitähän prinsessa tekisi, jos ei olisikaan prinsessa tai miltä ritareista tuntuu kun he ovat surullisia, vihaisia, pettyneitä jne. Analysointi, tulkinta ja keskusteleminen ovat keskeisiä mediakasvatuksen osa-alueita (Välimäki & Ojala 2008, 16).

Suomalaisen mediakasvatuksen sanotaan voivan hyvin. Oppimateriaaleja on runsaasti ja on olemassa valtakunnallisia mediakasvatushankkeita, jotka tukevat mediakasvatuksen eteenpäin viemistä. Haasteina opetuksessa voidaan nähdä lasten mediavalveutuneisuus, sillä jo kuusivuotias lapsi osaa käyttää medialaitteita uskomattoman näppärästi. Kun opettaja kaikella ammattitaidolla ja uskottavuudella opettaa lapsille medialaitteiden käyttöä ja sisältöjä, saattavat lapset nauraa makeasti, sillä ovat osanneet asian jo pitkään. Tämäkin saattaa kuitenkin vaikuttaa hoitohenkilökunnan halukkuuteen opetella ja opettaa media-asioita tämän päivän teknisesti niin kovin valveutuneille lapsille. Moni vanhempi ei myöskään itse ymmärrä mediasta tarpeeksi kyetäkseen ohjaamaan lastaan median käytössä. (Aalto-Setälä ym. 2007, 17.) Tutkimukset ovat osoittaneet, että mediaan liittyvä kontekstiosaaminen on yksi tärkeimmistä ja keskeisimmistä syistä toteuttaa varhaiskasvatuksen mediakasvatusta (Salomaa 2016, 144-145).

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016,14.)

Varhaiskasvatus on myös pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (Välimäki & Ojala 2008, 10). Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta siinä laajuudessaan, kuin se kunnassa on tarpeellista. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteet ovat Varhaiskasvatuksen periaatteiden mukaan (2016, 15) seuraavia:

- Edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia
- Tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista
- Toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset
- Varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö
- Turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä
- Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa
- Tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä

- Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15.)

Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa, kerho- tai leikkitoimintana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU) ohjaa kaikkia näitä toimintamuotoja. Varhaiskasvatus jollakin muotoa koskettaa lähes kaikkia lapsia ennen kouluikää. Se muodostaakin tärkeän pedagogisen instituution lapsen elämässä. Arvoperustana varhaiskasvatuksessa ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun sekä lapsen mielipiteiden huomioon ottaminen, yhdenvertainen kohtelu ja lapsen syrjintäkielto YK:n lasten-oikeuksien sopimuksen varhaiskasvatustilain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18.)

On olemassa useita perusteita sille, miksi varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvattajan työhön tulisi kiinteästi kuulua mediakasvattaminen (Salomaa 2016, 146). Näitä seikkoja ovat mm. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, joka on suomalaisen varhaiskasvatuksen yksi arvopohja. Sopimuksen artiklat 13 ja 17 velvoittavat sallimaan lapselle oikeuden ilmaista mielipiteensä, oikeuden hakea, vastaanottaa ja levittää tietoa ja ajatuksia lapsen itsensä valitsemalla tavalla. Toiseksi kuten aiemmin olen todennutkin, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa mediakasvatuksen sisällyttämisen varhaiskasvatukseen. Lisäksi olisi vastuutonta jättää nykypäivän teknologisesti virittytyneessä maailmassa elävät lapset vaille ohjausta median parissa toimimiseen. (Salomaa 2016, 147.)

2.2 Mediakasvatus

Monilukutaito sekä viestintäteknologinen osaaminen ovat tavoitteellista vuorovaikutusta, jonka osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava ja mediakulttuuri (Salomaa 2016, 140). Tavoitteena on medialukutaito (Kupiainen & Sintonen 2009, 31). Medialukutaito on mm. visuaalisten ja audiovisuaalisten tekstien lukutaitoa ja lukeminen on monisuuntainen- ja ulotteinen tapahtuma. Medialukutaitoa voidaan ajatella prosessina, jolla on funktio. Sen lähtökohdiksi nousevat teke-

minen, toiminta, kokemus ja sosiaalinen käytäntö. Medialukeminen on taas ikään kuin tapahtuma, jossa henkilö ja hänen mediakulttuuriset kokemuksensa sekä mediataidon oppiminen liittyvät arkipäiväisiin median käyttötilanteisiin. (Kupiainen & Sintonen 2009, 32.)

Mediakasvatusta voidaan tarkastella neljästä näkökulmasta:

1. Taidekasvatuksellisesti painottuva ja ilmaisullinen näkökulma, joka painottaa esimerkiksi median tuottamiseen kuten lasten tekemät videoidut näytelmät, leikki-uutiset jne.
2. Teknologiakasvatuksellinen näkökulma, joka painottaa esimerkiksi tietotekniisiin taitoihin ja tietotekniikan hyödyntämiseen esimerkiksi opetusvälineinä. Tästä hyvänä esimerkkinä ala-asteet, jotka ovat ryhtyneet opettamaan lapsille koodaamista.
3. Yhteiskunta- ja kulttuurikriittinen näkökulma joka painottaa median taustoihin sekä sen sisältöihin ja niiden vaikuttavuuden analysointiin. Uutisista voidaan esimerkiksi poimia erilaisia ilmiöitä, joista keskustellaan. Tai aikakauslehdistä leikata ihmisten erilaisia ilmeitä, ja miettiä yhdessä, mitä ilmeiden taakse voisi kätkeytyä.
4. Suojelullinen näkökulma joka painottuu lasten varjelemiseen median haitalliselta sisällöltä. Tämä voisi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi vaarallisista ja sopimattomista mediasisällöistä kertomisesta lapsille sekä seurauksista, joita voi aiheutua näiden sisältöjen avaamisesta (virukset, henkinen järkyttyminen). (Kupiainen & Sintonen 2009, 32.)

Kaikki osa-alueet ovat tärkeitä, jotta mediakasvatus onnistuisi ja siitä tulisi luonteva osa päiväkodin arkea (Välimäki & Ojala 2008, 7). Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa pyritään kehittämään varhaisia valmiuksia mediakulttuurissa elämiseen sekä median ymmärtämiseen. Mediakasvatuksella varhaiskasvatuksessa myös edistetään lapsen hyvinvointia ja osallisuutta. Varhaiskasvatuksessa mediakasvatus pohjautuu aina leikkiin ja elämyksellisyyteen, kokemiseen ja oivaltamiseen sekä lasten osallisuuteen aina ikätason ja yksilöllisen kehitysvaiheen mukaisesti. (Välimäki & Ojala 2008, 10.)

Välimäki ja Ojala (2008, 38) listaavat Stakesin ja Opetusministeriön yhteisessä Mediamuffinssi-hankkeen julkaisussa Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa seuraavat lapset oikeudet:

- Saada omiin tarpeisiinsa, ikäänsä ja kehitystasoonsa pohjautuvaa mediakasvatusta
- Tutustua mediaan turvallisessa ympäristössä

- Tutustua ajanmukaiseen mediavälineistöön ja -sisältöihin, ilmaista itseään mediavälineillä, toimia mediassa ja saada siihen tukea.

Samassa julkaisussa varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen päämäärinä pidetään seuraavia:

- Kehittää lapsen ymmärrystä mediakulttuurista ja vahvistaa lapsenmediataitoja niin, että lapsi pystyy vähitellen hyödyntämään mediaa tiedollisiin, taidollisiin ja sosiaalisiin tarpeisiinsa läpi elämänsä.
- Edistää lapsen kykyä toimia vastuullisesti median parissa oma ja toisten hyvinvointi huomioon ottaen.

2.3 Median merkitys varhaiskasvatuksessa

Media on kokonaisuus, joka tarkoittaa erilaisia viestintäkanavia, laitteita ja sisältöjä. Se ei siis tarkoita pelkästään pelejä ja erilaisia iPadeille ladattavia Appseja, vaan on sisällöltään huomattavasti laajempi käsite. Muun muassa lehdet, mainokset, kirjat, musiikki, internet, videot ja televisio ovat mediaa. Media on lisäksi viestintävälineitä sekä niiden sisältöä, palveluita ja sovelluksia. Medialla viestitään ja välitetään uutisia, tunnelmia, tulkintoja ja merkityksiä. Sillä jaetaan asioita ja se on ihmisten välistä toimintaa. (Media varhaiskasvatuksessa, 2016, 6.) Media on iso osa lapsuutta ja lapsuuden arkea. Kaikki median välityksellä koetut kokemukset, kuten lukeminen, kuuleminen, katseleminen, kuvaaminen jne luovat merkityksiä lapselle. Niihin liittyvä sosiaalinen toiminta muovaa lapsen kasvua ja kehitystä (Huhtanen 2016, 4).

Medialukutaito ei kehity ilman medioita (Kupiainen & Sintonen 2009, 29). Päiväkodissa lapsille voisi olla tarjolla esimerkiksi seuraavanlaisia mediavälineitä: sanoma- ja aikakauslehdet, kirjat ja kuvat, elokuvat, musiikki ja pelit, internet, kamera ja videokamera, televisio, tietokone ja radio, mikrofoni, matkapuhelin sekä virtuaaliset oppimisympäristöt kuten Molla ABC tai Pikku kakkonen. Näillä perustyökaluilla voidaan rakentaa useita erilaisia oppimistilanteita ja saada lapselle oivaltamisen ilo. (Välimäki, Ojala 2008, 15.) Mediavälineiden käyttö opetuksessa muuttuu mediakasvatukseksi kuitenkin vasta siinä vaiheessa, kun esitetty aineisto ja sen teknologia otetaan analyyttiseen tarkasteluun ja sitä pohditaan tai kun sitä käytetään oman tuotannon materiaana (Kupiainen & Sintonen 2009, 31).

Pieni lapsi kykenee ymmärtämään vain rajallisen määrän mediaa. Hän kykenee poimimaan saamastaan informaatiosta asioita, jotka ovat hänelle tuttuja entuudestaan. Lapsi omaksuu mediaa pienissä erissä, vähitellen (Kupiainen & Sintonen 2009, 30). Lapsen ei ole hyväksi katsella aikuisille suunnattuja televisio-ohjelmia, sillä esimerkiksi uutisten sotakuvat saattavat järkyttää lapsen mieltä vakavasti. Alle kouluikäisen lapsen ei ole hyväksi katsella uutisia, sillä alle kouluikäisten ei tarvitse tietää sodista eikä väkivaltaisista terroristi-iskuista, onnettomuuksista eikä mistään muustakaan aikuisille suunnatuista ilmiöistä ja asioista. Tämän vuoksi myös kodin passiivista televisionkatselua tulisi välttää ja pitää televisio auki vain silloin, kun sitä katsotaan. (Meriranta 2010, 22.) Passiivinen television katselu tarkoittaa television ääniä lapsen leikin taustaaääninä. Lasta saattaa pelottaa ampumisen äänet ja esimerkiksi huuto- ja riitely-äänet vaikkei näkisi TV-kuvaa lainkaan. Lisäksi lapsen on hyvä oppia sietämään hiljaisuutta eikä siihen ole mahdollisuutta, jos kotona on aina televisio päällä. (Meriranta 2010, 22.)

Ihan pienet lapset, alle 3-vuotiaat, käyttävät internetiä pääsääntöisesti lasten ohjelmien katselemiseen. Leikki-ikässä lapset ryhtyvät käyttämään internetiä hiukan laajemmin kiinnostuvat usein mm. pelaamisesta. Myös musiikin kuuntelu ja erilaiset puuhasivustot tulevat tässä vaiheessa mukaan lapsen internetin käyttö-tottumuksiin. Alle kouluikäisissä lapsissa on kuitenkin yhä paljon sellaisia lapsia, jotka eivät käytä internetiä juuri ollenkaan. (Huhtanen 2016, 9.) Vanhempien, opettajien ja muiden lapsen lähipiiriin kuuluvien aikuisten oma mediasuhde vaikuttaa lapsen median käyttöön paljon. Lapset suuntautuvat mediakulttuuriin affektiivisesti, kuten aikuisetkin, eli tunneulottuvuuksien kautta. Kasvattajan oma mediasuhde näyttäytyy myös siinä, millaisia rajoitteita hän asettaa lapsen median käytölle tai miten hän tuo teknologisia välineitä lapsen saataville. Oma mediasuhde ja sen pohtiminen on tärkeä lähtökohta kaikelle mediakasvatukselle. (Huhtanen 2016, 21.)

3 MEDIAKASVATUS LAPSEN KASVUN TUKENA

Mediakasvatus on osa kasvatuskumppanuutta ja tarjoaa siihen paljon mahdollisuuksia. Jako perheiden ja varhaiskasvatuksen välillä on hyvä kuitenkin tehdä selkeäksi. Päiväkodissa harjoitellaan mediataitoja ja kodeissa päätehtävänä on lapsen arkisen median käytön tunteminen, ohjaaminen ja valvominen. Parhaimmillaan mediakasvatus toteutuu kasvatuskumppanuudessa, kun yhteistyö on saumatonta ja samansuuntaista. Periaatteet ja arvot ovat samat ja kotona opittu median käyttötaito näkyy päiväkodissa lapsen leikeissä ja tiedoissa sekä taidoissa. Myös tunteidensa kautta lapsi käsittelee kokemaansa mediaa. Liian raskaat sisällöt saattavat aiheuttaa levottomuutta ja jopa aggressiivisuutta lapsen käytöksessä. (Välimäki & Ojala 2008, 28.)

Mediakasvatuksen kasvatuksellinen voima on sen tarinallisuus (Ruhala, Pentikäinen & Niinistö 2010, 23). Saduilla, tarinoilla ja kertomuksilla on tärkeä pedagoginen merkitys kielen, sosiaalisten taitojen, tunne-elämän sekä moraalisen ajattelun kehittymiselle. Lapsi pystyy sadun edessä itse kuvittelemaan tapahtumat niin pelottaviksi kuin uskaltaa, hän osaa säädellä mielikuvitustaan omalle sietokyvyllään soveliaaksi. Televisio-ohjelmien suhteen tunteiden hallinta on haastavampaa, sillä vahva kuvamaailma tulvahtaa lapsen eteen sellaisena kuin se on eikä jätä tilaa mielikuvitukselle. (Ruhala ym. 2010, 24.) Varhaiskasvatuksessa tärkeimpiin tehtäviin kuuluukin tukea kotien työtä lasten mediataitojen oppimisessa sekä keskustella avoimesti niin vanhempien kuin lapsenkin kanssa perheen ja lapsen mediatottumuksista ja median käytöstä. Tiedon jakaminen perheille on tärkeässä asemassa myös, sillä me varhaiskasvatuksen ammattilaiset tiedämme aiheesta usein parhaiten. (Välimäki & Ojala 2008, 28).

Mediassa on aktiivisen oppimisen mahdollisuudet. Jo 3-vuotiaan kanssa voidaan tutkia sitä, miltä näyttää, kun onkin itse videossa tai esittämässä jotain roolia. Kuvakulmilla saadaan perspektiiviä, joiden tutkiminen lasten kanssa on kehittävää ja mukavaa. Digitaalinen viestintäteknikka avaa oppimiselle uusia mahdollisuuksia, mutta se ei yksistään riitä tekemään oppimisesta parempaa tai aktiivisempaa. Teknologia on toki mediakasvatukselle tärkeä osa, mutta se ei ole edellytys. Mediakasvatusta voidaan toteuttaa ihan hyvin ilmankin. Mediakasvatus ei kuitenkaan toteudu ilman aiheesta kiinnostuneita ja asiansa osaavia, koulutettuja opettajia. Asenteeltaan on oltava nykypäivän kiivaasti kehittyvässä digimaailmassa elinikäinen oppija

(Kotilainen ym,1999, 45.) Mediakasvatuksen toteuttaminen ja aiheeseen tarttuminen on ammattikasvattajille kautta linjan vaikea asia, johon etsitään keinoja jatkuvasti. Kiihtyvä teknologinen kehitys aiheuttaa usein varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstössä riittämättömyyden tunnetta omasta osaamisesta ja teknologian ajantasaisuuden tuntemuksesta. (Salomaa 2016, 139.)

Esimerkiksi monikulttuurisessa ympäristössä on otettava huomioon mediakasvatusta toteutettaessa useita seikkoja. Keskusteleminen eri uskontokuntaan kuuluvan lapsen vanhempien kanssa on alku mediakasvatuksen suunnittelulle, ja toimiva kasvatuskumppanuus perustuukin juuri perheen arvojen kunnioittamiseen ja esimerkiksi toisen uskonnon tai kulttuurin periaatteiden huomioon ottamiseen mediakasvatusta suunniteltaessa. Media on erinomainen väline tutustua toiseen kulttuuriin, päästä ikään kuin tutkimusmatkalle toiseen maailmaan. (Välimäki & Ojala 2008, 29.)

Kansainvälisyyskasvatus on mediakasvatusta, sillä lähes kaikki tieto, mitä maailmalta saamme, tulee meille uutisten muodossa. Lapsi muodostaa asenteitaan ja ajattelumaailmaansa muun muassa kuulemiensa uutisten perusteella (Aalto-Setälä ym. 2007, 49). Lähipiirin asenteet ja omat matkailukokemukset vaikuttavat osaltaan asenteiden ja käsitysten muodostumiseen. Uutisia tulvii tajuntaamme jatkuvalla syötöllä TV:stä, radiosta, lehdistä jne. Tämän päivän lapset valmistuvat aikanaan yhä kansainvälistyvämpään maailmaan ja varsinkin työelämään. Siksi kansainvälisyys, suvaitsevaisuus ja muiden kulttuurien ja tapojen tunteminen onkin tärkeä osa mediakasvatusta. Coca Cola, McDonalds ja muut monikansalliset brändit ovat lapsille tuttuja ja osa kansainvälisyystietämystä. Kielitaidon kehittäminen (mediassa mm. pelien ja ohjelmien kautta) on kansainvälisyyttä. Kehittynyt teknologiamme tukeekin hyvin mm. kansainvälisyyttä, sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Aalto-Setälä ym. 2007, 53.)

Erityisen tuen tarpeessa olevat lapset tarvitsevat myös mediakasvatusta kuten kaikki muutkin. Mediataitojen oppiminen on heille yhtä tärkeää kuin kenelle tahansa muullekin lapselle. Media onkin oiva väline esimerkiksi vammaisen lapsen kanssa kommunikointiin ja vuorovaikutukseen. Voidaan käyttää esimerkiksi kielenkehitystä kuntouttavia- ja kehittäviä ohjelmia tai havainnointia kehittäviä ohjelmia. Nämä nimenomaan erityistä tukea tarvitseville lapsille suunnatut ohjelmat on kehitetty siten, että ne ovat sisällöltään innostavia ja kiinnostavia ja näin ollen niiden parissa on helpompi keskittyä. Pelien kautta saavutetut onnistumisen tunteet vahvistavat lapsen itsetuntoa. (Välimäki & Ojala 2008, 29.)

3.1 Mediakulttuuri

Lasten mediakulttuuri on monipuolista ja arkipäiväistä. Media on yksi lapsen kasvuympäristöistä (Huhtanen 2016, 35). Mediakulttuurilla viitataan yhteiskunnalliseen tilanteeseemme, jossa lähes kaikki havaitsemamme ja kokemamme on median välityksellä saavutettua. Puhutaan jopa lasten medioituneesta kulttuurista, mikä käsittää esimerkiksi lasten media-aiheiset vaatteet ja leikit. (Salomaa 2016, 140.)

Taaperon ensimmäinen media on yleensä kuvakirja. Se on selkeä ja virikkeellinen. Myös musiikki ja lorut sekä sadut tukevat pienen lapsen kehitystä. Lapselle on tärkeää jakaa mediakokemuksensa aikuisen kanssa kuin myös kokeilla itse, tuntea, kuulla, koskea, kokeilla tehdä itse piirtäen, laulaen, tanssien ja liikkuen (Ruhala ym.2010, 25). Jo pienikin lapsi nauttii mediasta. Äidin laulama lempilaulu tai suosikki satuhahmosta kertova satu ovat lapselle tärkeitä. Vauva kuuntelee mielellään rauhallista musiikkia ja jo muutaman kuukauden iässä värit ja kuvat alkavat kiinnostaa vauvaa. Yhden ikävuoden jälkeen lyhyet, yksinkertaiset tarinat ovat mielekästä kuunneltavaa lapselle. Kun lapsi saavuttaa kahden vuoden iän, alkaa television ja liikkuvan kuvan merkitys lapselle kasvaa ja hän katseleekin mielellään televisiosta lapsille suunnattua riemastuttavaa ohjelmaa. Median parissa vietetty aika ei saisi kuitenkaan koskaan viedä sijaa leikiltä. (Media alle 3-vuotiaan arjessa, 2013, 6.)

Lapsen ollessa 0-3 vuotias, median lukutaito on lähinnä kielellistä kehittymistä satujen ja kirjojen kautta. Tunne-elämässä samaistuminen ja empatiakyvyn alkeet alkavat harjaantua. Kuvakirjat, lorut ja lasten musiikki ovat tämän ikäkauden oikea mediavalinta. Lapsen saavutettua 3-7 vuoden iän korostuu faktan ja fiktion erottaminen sekä tunteiden säätely ja eri tunteiden tunnistaminen. Mediakulttuuri muuttuu seuraavalle tasolle. Sopivia medioita voisivat olla esimerkiksi ikätasoiset elokuvat, kirjat ja TV-ohjelmat. (Ruhala ym.2010, 24.)

Käsite mediakulttuuri tarkoittaa vallitsevan ajan koko kulttuuria, joka sisältää usean eri median viestejä. Tajuntaamme tulvii jatkuvasti mediaa eri lähteistä. Mediakulttuuri sijoittuu kaikkiin kulttuurin lajeihin eli yhtä lailla korkeakulttuuriin kuin kansankulttuuriinkin, valta- ja vastakulttuureihin. Kaikilla kulttuureilla on jo 1990-luvun lopun jälkeen ollut jokin sidos mediaan. (Kotilainen ym,1999, 41.) Lastenmediat liittyvät suurelta osin lastenkulttuuriin. Median sisällöt myös kie-toutuvat osaksi lapsen kokemusmaailmaa siten, että lapsi saa niistä aineksia mm. leikkeihinsä.

Mediakulttuurissa on erityisen tärkeää vahvistaa lapsen tunnetaitoja sekä kykyä toimia yhdessä muiden kanssa sopuisasti. (Meriranta 2010, 12.)

Lapselle on luonnollista, että hän kiintyy tiettyyn satu-hahmoon tai tarinaan voimakkaastikin ja saattaa pyytää saada katsoa aina saman piirretyn ohjelman tai haluaa luettavan aina saman tarinan. Samaistumiskokemukset opettavat lapselle toisen näkökulman ymmärtämistä ja toisen asemaan asettumista. Se on erityisen tärkeää empatiakyvyn kehittämisessä. (Ruhala ym. 2010, 25.) Medialla on suuri merkitys lapselle läpi koko elämän. Jo pienellä lapsella on mediakulttuuri ja medialla lapselle paljon annettavaa. Esimerkiksi television katselu yhdessä vanhemman kanssa lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kehittää mediakriittistä ajattelua. Media on oppimisen kanava esimerkiksi luonto-dokumenttien ja opetusohjelmien kautta. Usein lastenohjelmissakin on pohjalla opettavainen tarina. (Meriranta 2010, 11.)

Lapset saattavat jopa arvottaa toisiaan heidän seuraamiensa ohjelmien ja pelaamiensa pelien pohjalta. Mediakulttuurilla on suuri merkitys siis myös lapsen sosiaaliseen elämään (Meriranta 2010, 12). Liiallinen median katseleminen voi johtaa vakaviin seurauksiin kuten liikalihavuus, sosiaalinen syrjäytyminen ja passiivisuus. Äärimmäisissä tapauksissa on havaittu myös aggressiivisuutta ja turtumista. Näitä kielteisiä vaikutuksia seuraa yleensä silloin, kun lapsi viettää liian pitkiä aikoja median parissa (etenkin TV ja pelit sekä internet) eikä käyttöä valvota. (Meriranta 2010, 12.) Mediakulttuuri samanaikaisesti tuo lapsia yhteen ja erottaa heitä mediatiedon ja kiinnostuksen kohteiden perusteella. Mediakulttuuri on myös vain yksi osa-alue lapsen elämässä. Kaikki lapset eivät ole yhtä kiinnostuneita mediasta eivätkä teknologisista laitteista, eikä kaikilla lapsilla ole samanlaisia lähtökohtaisia mahdollisuuksia kuluttaa mediaa samalla tavalla kuin toisilla. (Huhtanen 2016, 25.)

3.2 Mediakasvattaja

Varhaiskasvatuksen mediakasvattajan kriteerit on listattu useaan eri lähteeseen. Koottuna yhteen ne ovat yksiselitteiset. Mediakasvattaja tiedostaa oman roolinsa ja siihen liittyvät periaatteet. Hän myös arvioi omaa työtään jatkuvasti. Mediakasvattaja ylläpitää ja kehittää omia mediataitojaan ja osaa suhtautua siihen kriittisesti. Hän antaa mediankäytön oikeanlaista mallia kasvatettavalle ja on aidosti kiinnostunut lasten mediamaailmasta. Luonnollisesti mediakasvattaja huolehtii lapsen mediaympäristön turvallisuudesta ja osaa hyödyntää lasten omaa mediakulttuuria ja lasten omia kokemuksia. Mediakasvattaja ymmärtää median mahdollisuudet ja osaa hyödyntää niitä suunnitellessaan mediakasvatusta- ja opetusta. Mediakasvattaja ymmärtää, että mediakasvatus on osa kasvatuskumppanuutta ja kuuluu nykypäivän varhaiskasvatukseen kiinteänä osana. (Välimäki & Ojala 2008, 14.) Moni varhaiskasvattaja ei pidä itseään mediakasvattajana. Mediakasvatus käsitteenä voi olla osalle vielä jäsentymätön, vaikka käyttävätkin itse mediaa vapaa-aikanaan. Kun varhaiskasvattajien tieto ja näkemys mediakasvatuksesta ja sen monimuotoisuudesta laajenee koulutusten ja erilaisten pedagogisten kokeilujen ansiosta, vahvistuvat myös oma ymmärtäminen ja tietoisuus omasta mediakasvattajuudesta. (Mulari 2016, 48.) Erityisen tärkeää on, että jokaisella kasvattajalla on oma itselleen merkityksellinen tapa tukea ja vahvistaa lasten mediakulttuurissa toimimista sekä heidän tarvitsemiaan tietoja ja taitoja. Hyvä mediakasvattaja uskaltaa rohkeasti kannustaa lasta ja kokeilla itsekin uutta sekä kehittää osaamistaan. Tärkeää on oman mielenkiinnon ylläpitäminen. (Media varhaiskasvatuksessa 2016, 8.)

Työyhteisöt kaipaavat pedagogisia keskusteluja mediakasvatuksen aihealueesta, sillä asia on vielä varhaiskasvatuksessa uudehko (Sintonen, Ohls, Kumpulainen, Lipponen, 2015, 16). Kristiina Kumpulainen sanoo osuvasti kirjoituksessaan *Mobiilioppiminen ja leikkivä lapsi* (2015), että moni kasvattaja vastustaa mediakasvatusta varhaiskasvatuksen osana, tietämättä kuitenkaan mitä vastustaa.

3.3 Mediakasvatusympäristö ja pedagogiikka

Mediakasvatusympäristö koostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Ympäristöllä on tärkeä merkitys lapsen innostamisessa, kannustamisessa ja yhdessä toimimisessa. Mediakasvatusympäristöä suunniteltaessa päiväkotiin, olisi hyvä jos lapset voisivat osallistua suunnitteluun, se kannustaa lapsia ilmaisemaan itseään. Myös päiväkodin ulkopuolelle voidaan suunnitella säännöllistä tai epäsäännöllistä mediakasvatusympäristöä. Esimerkiksi kirjastot ja museot tai vaikka vierailu painotaloon, missä lapset pääsevät näkemään uutisten syntymisen painetun median välityksellä. (Välimäki & Ojala 2008, 15.)

Mediakasvatusympäristö on tiloja, paikkoja ja yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lapsen luontaista uteliaisuutta sekä oppimisen halua. Ne myös tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Ympäristön tulee tukea vuorovaikutuksen mahdollisuutta ja medialaitteet tulee sijoittaa yhteisiin tiloihin, jotta lasten median käyttöä voidaan valvoa. Median katselulle ja kuuntelulle on oltava rauhallinen tila, missä lapsi saa keskittyä ja paneutua kuulemaansa ja näkemäänsä rauhassa. Mediasisältöjen tekijänoikeudet ovat henkilökunnan tiedossa ja niitä kunnioitetaan. Välineistöä on hyvä olla tarjolla useita erilaisia monipuolisesti ikätaso huomioiden. (Välimäki & Ojala 2008, 15.)

Oppimisympäristön tulee olla leikillinen ja leikkiin kannustava, virikkeellinen ja tilan tulee tukea lapsen toimijuutta ja osallisuutta. Tilan tulee vahvistaa mielikuvitusta ja luovuutta sekä kannustaa yhdessä tekemiseen. Yksilölliset tavat oppia on otettava huomioon myös. Ilmapiirin on oltava kannustava ja avoin, jotta lapsen luovuus on rajoittamatonta. Liian varovainen tai kielteinen suhtautuminen lasten medialeikkeihin saattaa pahimmillaan johtaa sellaisten leikkien rajoittamiseen, joissa lapset pohtivat ja käyvät läpi heitä askarruttavia medioita. (Media varhaiskasvatuksessa 2016, 12.)

Onnistuneessa mediaympäristössä mediakasvatus-pedagogiikan toteuttaminen on luontevaa. Vaikka hienoimmat mediavälineet eivät olekaan mediakasvatuksen onnistumisen kannalta ehdoton edellytys, ne ovat kuitenkin luonteva osa nykyarkea ja tarjoavat mahdollisuuksia rikastuttaa pedagogista toimintaa. Lisäksi teknisten medialaitteiden käyttö harjaannuttaa lapsia käyttämään laitteita oikein, mikä on tärkeä osa myös medialukutaidon oppimisessa. Lasten ikä- ja kehitystason huomioivassa medialukutaidon tukemisessa on kysymys vastaamisesta

lapsille ajankohtaisiin tarpeisiin, lapsille sopivin pedagogisin menetelmin. Pienten lasten mediakasvatuksen voidaan määritellä olevan tavoitteellista varhaiskasvatusta, jossa osapuolina ovat kasvattajat, kasvatettavat ja mediakulttuuri. Päämääränä on medialukutaidon edistämisen myötä tukea varhaiskasvatuksen kokonaisvaltaisia tavoitteita. (Pekkala ym 2016, 159.)

3.4 Monilukutaito

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23-24). Monilukutaitoa kokonaisuutena voitaneen pitää lähes yhtä tärkeänä kuin lukutaitoa ylipäätään. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin tukea näiden taitojen kehittymistä. Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24-26.)

Monilukutaidon perustana on tekstikäsitys, jonka mukaan tekstejä voi olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Monilukutaitoon sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Lapset tarvitsevat aikuisen mallia kehittääkseen monilukutaitoaan. Lisäksi he tarvitsevat rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23-24.)

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologiaa sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Lapsille tulee antaa mahdollisuus kokeilla ja tuottaa mediasisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen tieto- ja viestintäteknologiaa. Se edistää lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Varhaiskasvatushenkilöstön tulee ohjata

lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 23-24.)

3.5 Mediakasvatus eri oppimisen alueilla varhaiskasvatuksessa

Tärkeimpiä asioita lähdettäessä suunnittelemaan mediakasvatusta on ottaa huomioon lasten yksilöllisyys sekä kehityksen erilaisuus ja lasten persoonallisuus. Lapsen yksilöllisyyttä voidaan käyttää pohjana jonka päälle rakentaa juuri tälle lapselle tai lapsiryhmälle sopiva media-tuokio tai suunnitelma mediakasvatuksen toteuttamisesta. Lapsen vanhempien mielipiteet ovat erityisen tärkeässä asemassa lapsen mediakasvatusta suunniteltaessa. Esimerkiksi jotkin uskonnolliset vakaumukset saattavat estää tietyn tyyppisen mediakasvatuksen kokonaan. On myös tärkeää, että lapsen kotona tuetaan päiväkodissa toteutettavaa mediakasvatuksen suuntaa ja lapsen median käyttö kotona on valvottua ja rajoitettua (Välimäki & Ojala 2008,12).

Lapsen ensimmäiset mediakokemukset tulevat jo kohdussa olon ajalta, sillä sikiö kuulee musiikkia, television äänimaailmaa, puhetta jne. Ensimmäiseksi lapset oppivat laitteiden teknisen ominaisuudet, jolloin vanhempaa tai esimerkiksi päiväkodin varhaiskasvattajaa tarvitaan erityisesti. Lapsen kyky tulkita mediasisältöjä ei kehity samaa tahtia teknisen osaamisen kanssa. Tässä vaiheessa lapsen median käyttöä on valvottava ja erityisen tärkeää on tukea lapsen kognitiivista kypsymistä ja ajattelun kehittymistä kertomalla mm. mediasisältöjen faktan ja fiktion eroista. Kun kognitiivinen kypsyminen on tarpeeksi pitkällä, lapsi alkaa itse erottaa mediasisällöistä oleelliset osat (Välimäki & Ojala 2008, 13).

Toiminnan suunnittelussa huomioon otettavia asioita ovat mm. vuorovaikutus, lapsen nähdäksi ja kuulluksi tuleminen sekä lasten osallisuus median tekemisessä esimerkiksi videoimisen muodossa. Videoiminen auttaa lasta hahmottamaan mediaa ja myös minäkuva vahvistuu (Välimäki & Ojala 2008,14). Vuorovaikutuksessa tärkeitä tekijöitä ovat medioista ja niiden sisällöistä puhuminen sekä tunteiden käsitteleminen, lasten kokemuksista ja ajatuksista puhuminen (Välimäki & Ojala 2008, 14).

Lapsia tulee varjella haitalliselta mediasisällöltä rajoittamalla ja valvomalla median käyttöä. Esimerkiksi aikuisille suunnatut mediasisällöt, väkivalta, voimakkaat ja jatkuvat mediaärsykkeet ovat haitallisia lapsen kehitykselle. Jos lapsi oireilee ja tuo esille sopimattomia mediasisältöjä

(seksuaaliset ja väkivaltaiset sisällöt esimerkiksi), on asia otettava välittömästi puheeksi vanhempien kanssa. Yhteistyö ammattiauttajien kanssa siinä tapauksessa, että vanhempien kanssa keskustelu ei johda mihinkään. Tärkeinä lähtökohtina ovat myös perusasioiden opettaminen lapsille mediakasvatuksen alkaessa ja kun lapsi alkaa itsenäisesti opetella tietokoneen käyttöä. Näitä perusasioita ovat mm. turvataidot, netiketti sekä ikärajojen tärkeys. (Välimäki & Ojala 2008, 14.)

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on jaettu viiteen osaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39), jotka ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, kasvan, liikun ja kehityn.

1. Yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta kieliin ja kulttuureihin esimerkiksi hyödyntämällä päiväkodin eri kulttuuriperimästä olevien lasten tarinoita kotimaistaan ja järjestämällä esimerkiksi maateemaisia päiviä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 40). Internetistä voidaan tabletin avulla etsiä kuvia ja uutisia jostain tarkastelun kohteena olevasta maasta tai kuunnella esimerkiksi Youtubesta maan perinnesäntiä.
2. Tutkin ja toimin ympäristössäni on oppimisen alue joka sisältää matemaattisen ajattelun, ympäristö- ja teknologiakasvatuksen. Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida ja jäsentää sekä ymmärtää ympäristöään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44.) Mediakasvatuksella voidaan tukea lapsen kehitystä esimerkiksi matemaattisesti. Yksinkertaisimmillaan voidaan ottaa lapsen suosikki animaatiohahmo ja siihen liittyvä peli tai elokuva, josta voidaan laskea asioita. Mainoksista voidaan esimerkiksi laskea tuotteiden hintoja yhteen. Voidaan myös tehdä vertailua kumpi on isompi, kumpi on edessä, kumpi takana jne. Päättelykykyä voidaan harjoittaa tutkimalla televisio-ohjelmien alkamisaikoja tai kestoja tai ilmeistä päätellä, millaista tunnetta ihminen tuntee. Etsiminen, nimeäminen ja luokittelu onnistuu esimerkiksi

symbolien ja erilaisten muotojen tutkimisella. Edistyneempien ja vanhempien lasten kanssa voidaan suunnitella vaikka oma tietokonepeli tai televisio-animaatio. (Välimäki & Ojala 2008, 22.)

3. Ympäristökasvatuksen lähtökohdista voidaan tehdä esimerkiksi metsäretki, jonka aikana kerätään luonnosta materiaaleja. Retken jälkeen etsitään internetistä teoreettista faktaa esimerkiksi kävyistä, sammaleesta jne. mikä tukee myös teknologista oppimista. Valmistetaan materiaaleja apuna käyttäen esimerkiksi uutis-lähetys, missä kerrotaan löydetyistä materiaaleista muille informoivaan tapaan. Retki voidaan myös videoida ja tehdä siitä luontodokumentti.

Ennen luontoretkeä voidaan tutustua luonnon ääniin ja luonto-ohjelmiin joista saatuja tietoja voidaan sitten luontoretkellä käyttää. Nähdyn Talitiaisen ääntä voidaan kuunnella tabletin luonto-sovelluksesta ja tutustua linnun elämänkaareen. Voidaan myös pohtia, millainen on oravan arkinen päivä metsässä tai millainen on muuttolinnun matka etelään. Luontoretkien kokemuksia ja havaintoja voidaan käyttää pohjana keskusteluille ja vertailla lasten aikaisempia luontokokemuksia. Voidaan askarrella harakka ja leikkiä niillä. Voidaan piirtää retkellä nähtyjä ilmiöitä, matkia kuultuja ääniä ja katsella retkellä otettuja kuvia tai videota. Retkiä voidaan tehdä mihin vaan: kaupunkiympäristöön, mediakeskuksiin, luontokeskuksiin jne. (Välimäki & Ojala 2008, 24.)

4. Minä ja meidän yhteisömme – oppimisen alue sisältää muun muassa historiaa havainnoivaa ja tutkivaa pedagogiikkaa. Lapsen kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomuksien lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia astuessaan varhaiskasvatuksen maailmaan kodin ulkopuolella. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43.)

Lähiyhteisön menneisyyttä, tulevaisuutta ja nykyisyyttä voidaan havainnoida esimerkiksi tutkimalla ajankulua. Sukupolvien tutkiminen ja menneisyyden ja nykyajan vertaileminen. Lapset voivat vanhempiensa avustuksella askarrella sukupuun, jota tutkimalla saadaan käsitystä ajan kulumisesta ja sukupolvien ketjuista. Kirjat, dokumentti-ohjelmat, vanhat valokuvat jne. ovat oivallisia apuvälineitä avaamaan lapselle hänen omaansa ja muiden, lähihistoriaa kuin myös Suomen- ja maailmanhistoriaakin. Median

historia on mielenkiintoinen sinällään, ja sitä tutkimalla lapselle voidaan avata maailmankuvaa ennen kännyköitä ja tabletteja. Voidaan tehdä näytelmä, johon valitaan aika-kausi. Lapsille luetaan kirjoja, jotka käsittelevät mennyttä aikaa ja elämää silloin. Keskustellaan dinosaurusten ajasta ja siitä, mitä maapallolle tapahtui ja miksi dinosaurukset kuolivat sukupuuttoon. Havainnoidaan ja analysoidaan sitä, miten maailma on muuttunut aikojen saatossa. (Välimäki & Ojala 2008, 24.)

Eettisen ajattelun tukemisessa taas korostuvat arvo- ja normimaailman kysymykset sekä oikean ja väärän, hyvän ja pahan sekä totuuden ja valheen ero. Mitä on tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja miten otetaan vastuuta asioista ja toisista elävistä olennoista. Eettisyyttä opeteltaessa harjoitetaan myös lapsen asettumista toisen asemaan. Lapsi ikään kuin oppii ajattelemaan, miltä toisesta tuntuu, jos toimin nyt näin tai sanon näin. (Välimäki & Ojala 2008, 26.) Tämä taito on yksi kaikista tärkeimmistä, sillä empatia ja eettinen osaaminen ovat tärkeitä taitoja omaksua jo lapsuudessa jotta lapsesta kasvaisi vastuuntuntoinen ja empaattinen aikuinen.

Lasten kanssa voidaan esimerkiksi katsella jokin elokuva tai dokumentti ja keskustella onko se totta vai satua. Voidaan ottaa esimerkkejä elävästä elämästä ja saduista ja miettiä, kuka oli paha ja kuka taas puolusti hyvää. Uutisten tapahtumista voidaan pohtia, onko uutinen oikeudenmukainen. Keskustelut käydään lasten kanssa reflektoiden ja vuorovaikutteisesti. (Välimäki & Ojala 2008, 25.) Myös tunteista puhuminen kuuluu eettiseen orientaatioon. Luetaan vaikka satu, joka käsittelee koulukiusaamista ja pohditaan sadun jälkeen yhdessä, miltä kiusatusta mahtoi tuntua ja miksi kiusaaja teki niin kuin teki. Miltä kiusaajasta on tuntunut kiusaamisen jälkeen ja ennen sitä.

Oppimisen alueista minä ja meidän yhteisömme sisältää myös katsomuskasvatuksen osa-alueen. Siinä tutustutaan lähtökohtaisesti omaan uskontoon taikka katsomukseen sekä kaikkeen niihin liittyvään kokemuksen ja tuntemusten kautta. Ihmisen elämän juhlahetkiä (syntymä, rippikoulu, naimisiin meno, syntymäpäivät jne.) pohditaan yhdessä keskustellen. Samoin kuin myös vuodenaikoihin liittyvien juhlien tarkastelu: mitkä jouluperinteet on kussakin perheessä, mitä pääsiäinen merkitsee jne. Myös juhlapyhien historialliset juuret ja synty käsitellään tässä orientaatioissa. Lapsi saa kertoa omista juhlitaan esimerkiksi valokuvien avulla muistellen ja tarinoiden. Mahdollisuuksien mukaan

päiväkodissa voidaan viettää erilaisia juhlia lasten kanssa tuoden esille perinteitä ja juhlien historiallista merkitystä. Tästä hyvänä esimerkkinä esimerkiksi joulunäytelmän näytteleminen lasten kanssa. (Välimäki & Ojala 2008, 27.)

Ilmaisun monet muodot-oppimisen alueena käsittää musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen oppimisen muodot. Keskeisinä asioina ovat elämyksellisyys ja kokemuksellisuus sekä luovuus. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41.) Voidaan esimerkiksi luoda oma tanssiesitys tai draamakuvaelma, katsomalla jokin elokuva ja analysoimalla sitä. Eläytymällä joihinkin esimerkiksi valokuvassa olevaan tilanteeseen. Liikkumalla musiikin tahtiin oman improvisaation mukaisesti tai keksiä roolileikkejä. Voidaan keksiä ketjutarina, jota lapset kuljettavat eteenpäin mielikuvitustaan käyttämällä tai piirtää musiikista mieleen tulevia äänimaailmoita. Lapsen itsem ilmaisua tuetaan rohkaisemalla ja ymmärtämällä ja arvostamalla sekä siitä keskustelemalla. (Välimäki & Ojala 2008, 25.)

5. Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä pedagogisia suuntaviivoja. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46.) Valmistetaan lasten kanssa esimerkiksi liikuntakortit. Jokaisena päivänä valitaan yksi kortti, jonka osoittamalla tavalla sinä päivänä liikutaan. Liikkumiseen voidaan yhdistää musiikki tai elokuva, mikä tekee siitä media-orientoitunutta.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Mediakasvatus mainitaan uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yhteensä 12 kertaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44) mediakasvatuksesta kerrotaan selkeästi. Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tyrnävän kunnan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2017) kerrotaan kunnan toimivan mediakasvatuksen toteuttamisessa tutustuttamalla lapsia eri medioihin leikinomaisesti turvallisessa ympäristössä ja opetellen samalla yhdessä vastuullista median käyttöä. Jokaiselle lapselle taataan tasavertainen mahdollisuus eri medioiden käyttöön.

Uusimman varhaiskasvatuksen perusteiden innoittamana laadin Mediajuna mediakasvatussuunnitelman Tyrnävän Kunnan Käpytikan päiväkodin varhaiskasvattajille kaikille osastoille 2-5 vuotiaille lapsille. Suunnitelmani tarkoitus on olla suuntaa antava ja pohja mediakasvattajan omalle mielikuvitukselle, jonka kannattelemana mediakasvatustoiminta saavuttaisi onnistumisen mahdollisuudet. Tarkoitukseni on lisäksi korostaa median tarjoamia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa sekä tuoda esille sitä, kuinka suuri merkitys medialla on lapsen elämässä.

4.1 Opinnäytetyön prosessi ja metodologia

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä sekä järjeistämistä (Vilkka & Airaksinen, 2004, 9). Mediajuna täyttää toiminnallisen opinnäytetyön tunnusmerkistön ja toiminnallinen metodologia onkin tässä tapauksessa luonteva valinta. Toiminnallisiin opinnäytetöihin kuuluu toiminnallinen osuus eli tuotos sekä opinnäytetyöraportti. Raportissa kuvaillaan opinnäytetyöprosessin eri vaiheet sekä minkälaisiin tuloksiin tai johtopäätöksiin on päädytty. Tärkeää on, että toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus sekä sen raportointi. (Vilkka & Airaksinen 2004, 9– 10.)

Kehittämistyöni lähtee liikkeelle Vilkan ja Airaksisen mallia mukaillen (2004, 23-45), jossa etenemisjärjestys on seuraava: kaikki alkaa aiheanalyysillä. Aiheanalyysi eli aiheen ideointi on vaihe, missä pohdin mikä minua eritoten alassa kiinnostaa ja mistä aiheesta haluan lisätä tietojani ja kehittää taitojani. Aiheanalyysin tärkein pohdittava osa-alue on opinnäytetyön kohderyhmä ja sen rajaus (Vilkka & Airaksinen 2004, 23). Mediakasvatus on valikoitunut näiden kriteerien perusteella kiinnostuksen kohteekseni ja aiheeksi ja Käpytikan päiväkodin sen kohderyhmäksi. Tarkempana rajauksena Käpytikan päiväkodin lastentarhanopettajat, joista opinnäytetyön prosessiini mukaan tuli neljä (4) henkilöä.

Seuraavaksi tein toimintasuunnitelman. Toimintasuunnitelma on tärkeä, sillä opinnäytetyön idean ja tavoitteiden tulee olla tiedostettuja, harkittuja ja perusteltuja. Toimintasuunnitelmassa vastataan kysymyksiin: mitä tehdään, miksi tehdään ja miten tehdään. Sen ensisijainen merkitys on, että osaan jäsentää itselleni, mitä olen tekemässä sekä osoitan toimintasuunnitelman avulla, että kykenen johdonmukaiseen päättelyyn ideassani ja tavoitteissani. Kolmanneksi toimintasuunnitelman merkitys korostuu siinä, että se on ikään kuin lupaus siitä, mitä aion tehdä. (Vilkka & Airaksinen 2004, 26-27.)

Prosessin teoreettinen viitekehys on sijoitettu ohjeen mukaisesti työn alkuun. Toiminnallisena opinnäytetyönä toteutettu opas tai kehittämistyö ei yksin riitä opinnäytetyöksi. Kantavana ajatuksena on, että kykenen osoittamaan työlläni pystyväni yhdistämään teoreettisen tietoni ammatilliseen käytäntöön ja kykenen pohtimaan alan teorioiden ja niistä nousevien käsitteiden avulla kriittisesti käytännön ratkaisuja sekä kehittämään niiden avulla oman alani ammattikult-

tuuria. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 41-42.) Tässä osiossa pohdin ja nostan esille sellaisia ratkaisuja mediakasvatuksen juurruttamisessa varhaiskasvatuksen arkipäivään, joita alan teorioista on tämän kehittämisprosessin aikana noussut esille. Lopuksi esittelen tulokset, kriittisen analysoinnin sekä johtopäätökset.

4.2 Aiheanalyysi

Kuten edellä olen todennut, nykypäivän lasten elämässä media on läsnä syntymästä saakka. Media määrittää arkeamme luultavasti kasvavissa määrin. Joka paikasta pursuaa mediaa eri lähteistä ja eri tyyppisinä: peleinä, mainoksina, sosiaalisena medianä, TV-ohjelmina, uutisina, painetussa mediassa jne. Lapsi ei kykene kuitenkaan erottelemaan mediaa eikä medialukutaito ole automaatio, vaan aikuisen, mediakasvattajan, on otettava vastuu lapsen oikeanlaisen medialukutaidon kasvattamisesta.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on suunnitella Mediajuna mediakasvatus-suunnitelma toimintakaudelle Tyrnävän kunnan Käpytikan päiväkodin käyttöön. Suunnittelemani Mediajuna luo pohjaa päiväkodin toimintakauden mediakasvatuksen suunnittelulle. Suunnitelman on tarkoitus toimia runkona, josta lastentarhanopettajat voivat ammentaa ideoita oman suunnittelutyönsä tueksi. Saamani palautteen perusteella jalostan Mediajunan varhaiskasvattajien toiveiden mukaiseksi tuotteeksi, jonka luovutan päiväkodin käyttöön opinnäytetyöni valmistuttua.

Halusin toteuttaa opinnäytetyöni toiminnallisena kehittämistyönä, koska siinä pääsin konkreettisesti toimimaan varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Koin myös, että toiminnallinen opinnäytetyö sopii parhaiten valitsemani aihepiirin kehittämistyön toteutukseen. Kehittämistyön raporttini koostuu teoreettisesta viitekehyksestä, työn lähtökohdista, itse toteutuksesta, arvioinnista ja pohdinnasta. Teoreettisessa viitekehyksessä keskeisenä ovat mediakasvatus ja varhaiskasvatus. Työssäni esittelen tuotokseni: Mediajuna mediakasvatus-suunnitelman varhaiskasvatuksen toimintakaudelle, jonka suunnittelin Tyrnävän kunnan Käpytikan päiväkodille. Tuotos jää päiväkodin käyttöön kehitettäväksi ja toteutettavaksi.

Valitsin aiheen sen ajankohtaisuuden sekä tulevaisuuden yhä runsastuvan digitalisaation vuoksi. Lapset syntyvät median ympäröiminä, he kasvavat median kanssa rintarinnan ja näin ollen heidän tulisi oppia elämään tasapainossa median kanssa.

5 MEDIAKASVATUS-SUUNNITELMA KÄPYTIKAN PÄIVÄKOTIIN 2-5 VUOTIAILLE LAP- SILLE

Ajatus opinnäytetyöstä, joka käsittelee mediakasvatuksen toteuttamista päiväkodissa, oli kehittynyt mielessäni siitä lähtien, kun aloitin opintoni ammattikorkeakoulussa. Media ympäröi tämän päivän lapsia kaikkialla. Siltä ei voi välttyä. On tärkeää oppia käyttämään mediaa oikein jo varhaislapsuudessa.

Käpytikan päiväkotia on esimerkillinen päiväkotia, sillä siellä erilaiset mediatoiminnot ovat käytössä säännöllisesti. Henkilökunta myös koulutuu mediakasvatuksella jatkuvasti ja pysyy näin ajan hermolla. Varhaiskasvattajat olivat kiinnostuneita mediakasvatuksesta lapsiryhmissään, mikä teki työstäni helppoa, sillä heidän kanssaan oli vaivatonta suunnitella Mediajunaa.

5.1 Toimeksiantaja ja kohderyhmä

Kehittämistyöni toimeksiantajana on Tyrnävän kunnan Käpytikan päiväkotia. Mediajuna mediakasvatus-suunnitelma on suunnattu kolmelle lapsiryhmälle joiden lastentarhanopettajat (yhteensä neljä henkilöä) arvioivat. Lapsiryhmät koostuvat seuraavasti: **Tiaiset**: lapset 2-3 vuotiaita, **Pikkutikat**: lapset 3-5 vuotiaita. Käpytikan päiväkodissa on myös **Kottaraisten** osasto, missä lapset ovat 5-6 vuotiaita, mutta koska tämä suunnitelma on suunnattu pääasiassa 2-5 vuotiaille lapsille, se jättää ulkopuolelle esikouluikäiset lapset ja näin ollen Käpytikan päiväkodin Kottaraisten ryhmän. Soveltuvien osien tämä kehittämisprosessi on kuitenkin Kottaraisten osaston 5-vuotiaiden lasten käyttöön soveltuva.

Kohderyhmääni kuuluvat lasten lisäksi myös päiväkodin työntekijät, mutta aikaresurssin ollessa niukka, pyysin palautteen Mediajunasta vain toimintaa suunnittelevilta lastentarhanopettajilta. Valmis työ jää päiväkodin käyttöön prosessin päätteeksi.

5.2 Tarkoitus ja tavoite

Suunnittelemani Mediajunan tarkoituksena on tarjota lapsille kokemuksia erilaisista medioista sekä mediavälineistä ja opettaa turvallista sekä kriittistä median käyttöä lapsiryhmää ohjaavan aikuisen avulla. Lisäksi tavoitteenani on mediakasvatuksen tuominen luonnolliseksi osaksi jokapäiväistä varhaiskasvatusta Tyrnävän kunnan Käpytikan päiväkodin henkilökunnalle sekä lapsille ja antaa henkilökunnalle välineitä toteuttaa suunnitelmallista mediakasvatusta lapsiryhmissään luonnollisena osana varhaiskasvatuksen arkea. Lapsi oppii leikin kautta ikään kuin huomaamattaan.

Tavoitteenani on lisäksi tuoda mediakasvatusta lähemmäksi Käpytikan päiväkodin arkea ja siten edesauttaa sen toteuttamista matalalla kynnyksellä. Tavoitteenani on tarjota helppoja keinoja ja ideoita lapsiryhmän mediakasvatukseen. Mediajuna pohjautuu Käpytikan varhaiskasvattajien toiveisiin mediakasvatuksen toteuttamisesta sekä teoreettiseen viitekehykseen, johon perustuen leikit on valikoitu Mediajunaan ja jäsennetty ikäryhmittäin tukien lapsen kasvua ja kehitystä. Ajankohtaisten ja vallitsevien teemojen (Frozen, Ryhmä Hau jne.) avulla pyrin suunnittelemani kehittämistyöllä tuomaan mediakasvatuksen lapsiryhmään luontevasti ja jäädäkseen.

Pyrkimyksenäni on saada luotua kehittämistyöstäni Mediajunasta varhaiskasvatuksessa käytökelpoinen ja hyödyllinen väline, joka palvelisi toimeksiantajapäiväkotiani pitkälle tulevaisuuden muovautuen ja kehittyen lapsiryhmien mukaan vuosien saatossa sekä tarjoten ideoita varhaiskasvattajille oman lapsiryhmänsä mediakasvatusta suunniteltaessa ja toteutettaessa.

5.3 Suunnittelu

Aluksi tutustuin Käpytikan päiväkodin mediankäyttö-tottumuksiin ja lasten mieltymyksiin median suhteen. Tutustuin aiheeseen keskustelemalla varhaiskasvattajien kanssa sekä vierailemalla lapsiryhmissä. Päädyin toteuttamaan suunnitelmani kyselylomakkeella, joissa Käpytikan päiväkodin lastentarhanopettajat kertovat median käytöstään lapsiryhmissään sekä toiveistaan, miten haluaisivat mediakasvatusta toteuttaa.

Suunnittelin aluksi Mediajunan teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Käytin leikkejä, joita mm. mediakasvatus-oppaissa esitellään. Käpytikan päiväkodin varhaiskasvattajilta saamani palautteen analysoin ja palautteen perusteella muokkasin kehitystyötäni Mediajunaa varhaiskasvattajien toivomalla tavalla. Lopputuloksena syntyi Mediajuna, mediakasvatussuunnitelma Käpytikan päiväkodin toimintakaudelle syksystä kevääseen. Valmis kehittämistyö jää tämän raportin valmistuttua päiväkodin käyttöön ja heidän kehitettäväkseen haluamallaan tavalla.

Mediajunassa kuvatut leikit ovat esimerkkejä musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun alueilta. Oppimisen alueita on muokattu mediaorientoituneeseen suuntaan ja leikeille on pyritty antamaan myös ajankohtaista vivahdetta käyttäen esimerkiksi suosittuja teemoja lasten maailmasta. Myös lasten omalle mielikuvitukselle olen pyrkinyt jättämään liikkumatilaa esimerkiksi saduttamisen ja paperille piirrettävien, lasten kehittämien tarina-jatkumoiden muodossa.

Pienten, noin kaksi-vuotiaiden lasten motoriset taidot eivät riitä vielä monimutkaiseen median käyttöön, vaan tätä ikäryhmää kiinnostavia ja oikeita mediasisältöjä ovat musiikki, tanssi sekä kuvien maailma (Irisvik & Utriainen 2017, 104). Näitä teoreettisia faktoja olen ottanut huomioon Mediajunaa suunnitellessani. Pientä lasta kiinnostaa usein eniten kotivideot hänestä itsestään vauvana tai äidin ja isän kanssa. Tämän kaltaisia videoita ja kuvia voidaan käyttää myös lapsen eroahdistuksen lieventämiseen päivähoidon aloittamisen yhteydessä (Irisvik & Utriainen 2017, 105).

Seuraava ikäryhmä 2-4 vuotiaat ovat jo huomattavasti taitavampia motorisesti ja heille onkin suunnattu valtava valikoima esimerkiksi erilaisia kehittäviä, viihdyttäviä ja opettavia sovelluksia (Irisvik & Utriainen 2017, 105). Mediajunassa huomioin tämän seikan sisällyttämällä sovelluspelaamista mukaan suunnitelmaan ikätasot huomioiden. Tämän ikäryhmän lasten vanhemmilla on hyvä mahdollisuus aloittaa mediakasvattaminen kotona, sillä lapsi ei osaa vielä vaatia jotain tiettyä, nimenomaista sisältöä, vaan on aikuisen ohjattavissa. Erilaiset roolipelit- ja leikit ovat tämän ikäryhmän lapsille erityisesti suunnattuja. Näitä pelejä sanotaankin yleisesti hiekkalaatikkopeleiksi. Ne voivat opettaa lapselle leikin kautta mm. siisteys- ja tapakasvatusta, luonto -ja perheasioita sekä normaaleja arjen toimintoja (Irisvik & Utriainen 2017, 107.)

Viisivuotiaat lapset alkavat luonnollisesti kiinnostua numeroista ja kirjaimista. Tabletin avulla voidaan harjoitella esimerkiksi erilaisten pelien avulla matematiikan tai kirjoittamisen alkeita.

Medialaitteen avulla harjoittelu mahdollistaa myös lapsen yksilöllisen kiinnostuksen huomioon ottamisen. Toinen on kiinnostunut harjoittelemaan esimerkiksi laskemista Barbien avustuksella, kun taas toinen haluaa avukseen dinosaurukset. Oman mielenkiinnon kohteen lisääminen leikilliseen harjoitteluun motivoi lasta oppimaan. (Irisvik & Utriainen 2017, 109.) Mediajunaan on sisällytetty nimenomaan viisivuotiaita kiinnostavaa pedagogista ohjelmaa lapsen yksilölliset kiinnostuksen kohteet huomioiden. Mediakasvatuksen avulla lapsia voidaan ohjata hyödyntämään median mahdollisuuksia muun muassa tutkivassa oppimisessa ja erilaisten ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä tarkastelemaan ja tutkimaan eri medioiden tuotantoprosesseja ja ilmaisutapoja. Näin arkisen mediankäytön rinnalle nousee toinen taso, tavoitteellinen pedagoginen toiminta, jonka avulla lapsia voidaan tukea medialukutaidon kehittämisessä. (Mulari 2016, 137).

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea tavoitteellisesti lapsen musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa lapsia eri taiteen aloihin ja kulttuuriperintöön. Varhaiskasvatuksen musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, luvallisesti ilmais-ten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pieni-
muotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistu-
misen ilosta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Yhdistämällä näihin esimerkiksi
videoinnin ja draaman, saadaan em. toiminnoista luotua mediakasvatuksellisia oppimistilan-
teita.

Lapsia rohkaistaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin
keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoli-
seen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta
nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat
kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioi-

dusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016).

Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Kun ajatus perustoimintatavasta oli kehittynyt, lähdin jalostamaan ajatusta ottamalla huomioon ryhmän lasten mahdolliset erityistarpeet, mieltymykset ja mielenkiinnon kohteet. Minulle oli tärkeää tuoda esille myös sellaisia mediakasvatuksen toimintatapoja, jota voi toteuttaa myös ilman mediavälineitä.

Aloitin työni vieraillemalla päiväkodin lapsiryhmissä ja keskustelemalla lapsiryhmien varhaiskasvattajien kanssa sekä tutustumalla käytännön teoreettiseen viitekehykseen huolellisesti. Tutkin runsaasti mediakasvatuksen tietokirjallisuutta sekä verkkojulkaisuja, joista poimin ideoita suunnitelmaani. Suunnittelin Mediajunan rungon vaiheittain. Aluksi oli ajatus suunnitelman perus-ideasta, jota täydensin perehtyessäni aihetta käsittelevään teoriaan. Päädyin suunnittelemaan jokaiselle toimintakauden täydelle vuodenajalle (syksy, talvi ja kevät) omat mediakasvatukselliset ohjelma-sisältönsä, jossa myös vallitseva vuodenaika esiintyy teemana jossain määrin.

Suunnittelussa hyödynsin myös omaa mielikuvitustani sekä aiemmin lastentarhanopettajana työskennellessäni suunnittelemani mediakasvatuksellisia toimintoja. Pyrin pitämään koko suunnitteluprosessin ajan kantavana ajatuksena sitä, että mukaan valikoituisi myös sellaista mediakasvatuksellista toimintaa, mikä ei vaadi medialaitteiden käyttöä. Kaikki mediakasvatus ei perustu teknologisiin laitteisiin vaan toimintoja, leikkejä ja pelejä on toteutettavissa myös ilman medialaitteistoa. On myös perheitä, joissa ei esimerkiksi uskonnollisen vakaumuksen

vuoksi ole medialaitteita käytössään. Muun muassa tästä syystä pidin tärkeänä tuoda esille myöskin ilman laitteita toteutettavaa mediakasvatusta.

5.4 Mediajuna mediakasvatus-suunnitelma

Suunnittelin Mediajunan lapsiryhmään tutustumalla sekä havainnoimalla lapsia ja keskustelemalla varhaiskasvattajien kanssa heidän mediakasvatus-tottumuksistaan. Havainnointien ja keskustelujen, sekä teoreettisen viitekehyksen pohjalta suunnittelin ja toteutin Mediajunan ensimmäisen version.

Työn valmistuttua kehittämistyöni Mediajuna jää toimeksiantajalleni Tyrnävän kunnan Käpytiikan päiväkodille varhaiskasvattajien käyttöön. Suunnittelemani Mediajuna luo pohjaa päiväkodin toimintakauden mediakasvatuksen suunnittelulle. Suunnitelman on tarkoitus toimia runkona, josta lastentarhanopettajat voivat ammentaa ideoita oman suunnittelutyönsä tueksi.

6 ARVIOINTI JA TULOKSET

Kehittämistyöni tulokset kertovat Käpytikan päiväkodin varhaiskasvattajien myönteisestä suhtautumisesta mediakasvatukseen sekä heidän halukkuudestaan tulevaisuudessa yhä vahvemmin ottaa mediakasvatus osaksi päivittäisiä toimintoja. Jäljempänä tarkastelen ja analysoin tuloksia reflektiivisesti.

Vaikka pelit ja sovellukset ovatkin nykyään suhteellisen yksinkertaisia, vaatii niihin perehtyminen työssäoppimiselle kohdennettua aikaa, jota ei päiväkotien kiireisessä arjessa liioin ole (Mulari 2016, 109). Mediajunaa suunnitellessani pyrin valikoimaan leikit ja pelit juurikin niiden helpouden ja yksinkertaisuuden lähtökohdista. Jotta ne olisi helppo oppia ja muistaa, niiden tulee olla tarpeeksi yksinkertaisia. Tämä ominaisuus myös madaltaa kynnystä ryhtyä harjoittamaan mediakasvatusta.

Mediajunan muokkaaminen varhaiskasvattajien toiveiden mukaisesti, pysytellen koko ajan kuitenkin mediakasvatuksen tavoitteellisen pedagogiikan ohjeistuksessa, oli haasteellista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) vaatii lisää mediakasvatuksellista sisältöä varhaiskasvatukseen mutta huomioon ei ole otettu henkilökunnan osaamista ja kouluttamista (Mulari 2016, 139). Käpytikan päiväkodissa mediakasvatuksellinen osaaminen oli korkealla tasolla, joten työni oli siinä suhteessa helppo.

6.1 Lastentarhanopettajien arvio Mediajunasta

Keräsin kyselylomakkeet lastentarhanopettajilta ja analysoin ne teemoittain. Mediajunasta saamani palaute yhteenvetona kertoo siitä, että Mediajuna mediakasvatus-suunnitelma oli pääosin onnistunut. Palautetta opettajat sekä päiväkodin johtaja antoivat mm. siitä, että suunnitelmassa oli huomioitu mediakasvatuksellista tekemistä myös ilman teknologisia laitteita kuten esimerkiksi taiteen ja painetun median välityksellä. Mediajuna-suunnitelmaa pidettiin yksimielisesti käyttökelpoisena kokonaisuutena, josta on helppo oman lapsiryhmän mukaan muokata leikkejä itselleen sopiviksi. Erityisesti lastentarhanopettajat pitivät draama- ja TV-hahmoja sisältävistä peleistä ja leikeistä.

Hyvää palautetta Mediajuna sai myöskin aiheen ajankohtaisuuden vuoksi. Palautekysely osui hyvään ajankohtaan, sillä juuri samalla viikolla oli Oulussa lastentarhanopettaja-päivät, missä oli luennoitu laajasti mediakasvatuksesta ja sen tärkeydestä sekä ajankohtaisuudesta varhaiskasvatuksessa.

Rakentavaa palautetta Mediajunasta sain esimerkiksi siitä, että lastentarhanopettajat toivoivat suunnitelmaan enemmän videoimista ja valokuvaamista sekä niiden tulkitsemista jälkikäteen yhdessä lasten kanssa. Myös erilaisten satujen ja tarinoiden sekä kuvien ja äänien tulkintaa suunnitelmaan toivottiin enemmän. Kerro kuvasta-leikki aikakauslehtien parissa tai Mitä kuultyyppiset havainnointileikit olivat myös palautekyselyyn vastanneiden toiveissa Mediajunan sisällöstä. Näitä kehitysehdotuksia pidin itsekkin erittäin hyvinä ja sisällytin ne kehittämistyöhöni Mediajunaan.

Tärkeänä seikkana palautteesta nousi esille myös lasten osallisuus ja lasten toiveista lähtevät leikit ja pelit. Näitä seikkoja sisällytin Mediajunaan jo suunnitteluvaiheessa havainnoimalla lapsiryhmiä ja ottamalla huomioon ajankohtaiset lasten trendit, esimerkiksi suositut TV-hahmot. Lasten luonnollisissa mediaan liittyvissä leikeissä ovat osallisina usein juuri ajankohtaisimmat ja globaalit mediailmiöt, joita lapset soveltavat osaksi omaa arkeaan ja vertaiskulttuuriaan. Leikki on näin ollen luovaa, aktiivista ja ruumiillista merkityksen luomista, ja mediaan kytkeytyessään sitä voi usein tulkita myös eräänlaisena fanikulttuurin muotona. (Mulari 2016, 33.)

Lasten osallisuutta korostaa suunnitelmassani lasten mahdollisuus vaikuttaa suunnittelemiini toimintoihin, sillä Mediajunan pelejä ja leikkejä on helppo jalostaa itselle mieleisiksi. Mediajunan tarkoituksena onkin antaa pohja, josta lähteä liikkeelle ja muokata sekä edelleen kehittää leikkejä itselleen ja lapsiryhmälleen sopiviksi. Esimerkkinä tästä sain ajatuksen lisätä suunnitelmaani lapsen toiveisiin pohjaavan ajatuksen: jokainen lapsi saa vuorollaan valita kolmesta aikuisen esivalitsemasta mediakasvatuksellisesta leikistä, minkä hän haluaa leikittävän.

Pienten lasten kanssa toivottiin suunnitelmaan enemmän sanatonta ja toiminnallista tekemistä ja vastaavasti vähemmän tulkitsemista ja keskustelua. Tämä on hyvä huomio, sillä usein pienet pitävätkin enemmän toiminnallisesta havainnoinnista kuin pohdiskelevasta tulkitsemisesta ja näitä ominaisuuksia suunnitelmaan lisäsin. Myös laululeikit ja tanssillinen ilmaisu sekä draaman alkeet soveltuvat pienten lasten kanssa tehtäviksi ja niitä Mediajunassa kiitettiin.

Jokaisessa lapsiryhmässä on käytössä iPad, jota varhaiskasvattajat käyttävät ahkerasti lapsiryhmissään. Kasvua tukevat iPadilla pelattavat pelit olivat käytössä säännöllisesti ja mediakasvatusta toteutettiin viikoittain sopivina annoksina. Näin ollen iPadilla toteutettavaa mediakasvatusta sisältyi lisäsin suunnitelmaani.

Yleisenä teemana Käpytikan päiväkodissa mediakasvatusta pidettiin myönteisenä ja päiväkodin arkeen luonnollisena osana kuuluvana asiana, josta haluttiin luoda lapsille myönteinen kuva. Samalla linjalla on myös Tyrnävän kunnan varhaiskasvatussuunnitelma eli niin sanottu kuntavasu, missä mediakasvatuksen kuulumista päiväkodin arkeen ohjeistetaan mm. tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä tutkimalla ja havainnoimalla sitä lasten kanssa ja tutustumalla erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Varhaiskasvatushenkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön. (Tyrnävän kunnan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2017, 21.)

Kyselyyn vastanneet lastentarhanopettajat sekä päiväkodin johtaja pitivät tärkeinä seikkoina Mediajuna mediakasvatusta-suunnitelmassa nimenomaan lapsen tietoiseksi tekemistä median olemassa olosta, median käytettävyydestä ja erilaisista mediakasvatuksen keinoista sekä eritoten median merkityksestä nyky-yhteiskunnassamme. Lisäksi median haittapuolet ja hyödyt haluttiin opettaa ja selkeästi erotella jo varhaisessa vaiheessa. Kannustaminen itseilmaisuun median keinoin sekä turvallisen oppimisympäristön tarjoaminen koettiin tärkeänä osana varhaiskasvatusta.

Mediajunassa tärkeänä nähtiin suunnitelman monipuolisuus ja selkeys sekä leikkien helppous ja yksinkertaisuus, niiden muunneltavuus ja etenkin se, että ne ovat ns. normaalia arkea johon media kuuluu luonnollisena osana. Juuri tämän seikan toivoin Mediajunassa korostuvan erityisesti.

Varhaiskasvattajat nostivat esille erittäin hyviä ajatuksia suunnitelmasta ja heidän toiveensa lisäsin lopulliseen Mediajunaan. Oli mukavaa huomata, ettei Mediajuna-suunnitelma muuttunut

paljoakaan, vaan ammattilaiset pitivät sen kokonaisuutta hyvänä ja lapsilähtöisenä. Tämä luo ammatillista itsevarmuutta juuri valmistuvalle varhaiskasvattajalle.

6.2 Oma arvioni Mediajunasta

Olin kokonaisuudessaan tyytyväinen sekä sisältöön, että toteutukseen. Saamani palaute oli rakentavaa ja ammatillisesti erittäin kasvattavaa. Suunnittelemani mediakasvatukselliset toiminnot olivat tarpeeksi väljiä jättäen tilaa varhaiskasvattajan omalle mielikuvitukselle ja mahdollisuudelle muokata tekemistä oman lapsiryhmän näköiseksi ja heille sopivaksi. Käytin sosionomin ammatillisia taitoja, joihin sisältyvät toiminnalliset, luovat ja osallistavat menetelmät.

Olin tyytyväinen myös ratkaisuuni muuttaa suunnittelemani Mediajunaa saamani palautteen pohjalta varhaiskasvattajien toivomaan suuntaan. Oli kuitenkin ilo huomata, että vaikka en itse ammattilainen vielä olekaan, olivat ajatukseni jo kokoneiden lastentarhanopettajien mielestä hyviä ja toteuttamiskelpoisia. Olen siis oikeilla jäljillä.

Suunnittelemani Mediajunan sisältö oli saamani palautteen sekä oman tuntemukseni perusteella pääosin onnistunut ja monipuolinen. Se tarjosi vaihtoehtoja myös ilman mediavälineitä toteutettavaan mediakasvatukseen ja otti hyvin huomioon lasten mieltymykset mm. huomioimalla pinnalla vahvasti olevat lasten suosikki-elokuvat ja piirroshahmot (Frozen, Spider-man jne.). Lisäksi Mediajuna on helppokäyttöinen ja selkeä. Mukana on ikätasot huomioiden laajasti erilaisia toimintoja. Toiminnot ovat myös helppoja ja yksinkertaisia. Niitä voi toteuttaa myös sellainen ohjaaja, jolla ei ole paljoa kokemusta mediakasvatuksesta. Toivon laatimani mediakasvatus-suunnitelman vakiintuvan päiväkodin käyttöön tulevaisuudessa pysyvästi.

6.3 Tavoitteiden toteutuminen

Työni päällimmäinen tavoite oli korostaa mediakasvatuksen merkitystä ja roolia varhaiskasvatuksen arjessa sekä Mediajuna mediakasvatus-suunnitelman avulla tutustuttaa lapsia ohjaajiansa avustuksella mediaan ja mediavälineisiin. Halusin myös tuoda esille mediakasvatuksen mahdollisuuksia ja haasteita varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Mediasuunnitelma luo toimeksiantajalleni näkökulmaa ja keinoja mediakasvatuksen toteuttamiseen osana päiväkodin normaalia arkea.

Mediajunan toiminnot ovat monipuolisia ja varhaiskasvattajien toiveiden mukaisia. Niitä on helppo toteuttaa myös ilman teknologisia laitteita, mutta myös niiden kanssa. Toiminnoissa käytetään monipuolisesti luovia ja lapsen kasvua ja kehitystä tukevia keinoja ja mielikuvituskSELLISTA liikkumatilaa annetaan myös sekä lapselle itselleen että ryhmän ohjaajalle.

Mediajunan tarjoaman sisällön lisäksi toivoin, että päiväkotiin jäisi ajatus mediakasvatuksen tärkeydestä varhaiskasvatuksessa ja se vakiintuisi päiväkodin säännölliseen käyttöön. Käpytikän päiväkodin lastentarhanopettajat olivat iältään nuoria ja valmiiksi mediakasvatus-orientoituneita ja he toteuttavat mediakasvatusta jo nyt säännöllisesti. Suunnittelemani mediajuna tukee heidän toiminnan suunnitteluaan mediakasvatuksen osalta, mutta ei ole mediakasvatuksen perusta. Toivonkin Mediajunan antavan ideoita ja luovan pohjaa mediakasvatuksen suunnittelulle. Haastavaa on sen sijaan arvioida, jääkö Mediajuna heille arkikäyttöön miltä osin sellaisenaan ja kuinka paljon se toimii oman ideoinnin pohjana. Mahdollista on myös, ettei sitä käytetä lainkaan.

Omana oppimiskokemuksenani pidin kaikista merkityksellisimpänä mediakasvatustietouden laajentumisen sekä taidon median hyödyntämismahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa. Myös sosionomin kompetenssit korostuivat tämän projektin aikana. Koin mediakasvatuksen kehittämistyöni aiheena mielenkiintoisena ammatillista kasvua ja kehitystäni tukevana projektina. Olen tyytyväinen, että valitsin mediakasvatuksen aiheekseni.

7 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tätä kehittämistyötä tehdessäni sekä lastentarhanopettajan ammattia harjoittaessani pyrin alati noudattamaan Talentian Sosiaalialan ammattilaisen eettisiä ohjeita (2016), sekä lastentarhanopettajan ammattietiikkaa. Ohjeistuksessa painotetaan muun muassa osallistumisoikeuden, erilaisuuden tunnustamisen sekä ihmisarvon kunnioittamista. Myös Mediakasvatusseuran mediakasvattajan eettiset periaatteet (2014) on huomioitu tätä työtä tehdessäni. Mediakasvatusseuran eettiset ohjeet ohjeistavat mediakasvattajaa tunnistamaan ja tunnustamaan medioiden käyttöön liittyviä haasteita ja kuvaamaan niitä ymmärrettävästi sekä lasten elämänpiiri huomioiden.

Varmistin työni eettisyyden hankkimalla kaikki asiaankuuluvat luvat toimeksiantajaltani sekä Oulun ammattikorkeakoululta. Työhöni osallistuneiden lastentarhanopettajien nimiä ei tuoda työssäni esille, vaan he saivat oman toiveensa mukaisesti vastata palautekyselyyn anonyymisti. Saatua palautetta käytin ainoastaan tätä kehittämistyötäni varten ja analysoinnin jälkeen tuhosin muistiinpanot ja varhaiskasvattajien täyttämät palautelomakkeet.

Työni luotettavuuden takaamiseksi kiinnitin erityistä huomiota työni uskottavuuteen. Uskottavuutta tukee etenkin se, että palautekyselyyn osallistuivat pitkään alalla ja mediakasvatuksen parissa työskentelevät varhaiskasvattajat. Lisäksi suunnittelemani mediajunan arvioi myös pitkään alalla toiminut päiväkodin johtaja lokakuussa 2017 tapaamisessamme, missä hän antoi suullisen palautteensa suunnitelmastani. Päiväkodin johtajan palaute oli samansuuntainen varhaiskasvattajien palautteen kanssa. Suurimmat muutostarpeet näyttäytyivät lasten mieltymysten huomioimiseen (videokuvaus, laululeikit jne.), joita suunnitelmaan on lisätty palautteen keräämisen jälkeen.

Läpi tämän projektini pohdin työni eettisyyttä ja sen toteutusta. Kävin jatkuvaa reflektivoaa keskustelua itseni kanssa, jotta lopputulos olisi paras mahdollinen. Tutustumiskäynneillä käymäni keskustelut päiväkodin hoitohenkilöstön kanssa ovat olleet vuorovaikutteisia ja opettavaisia ja niiden kautta sekä niiden avulla olen pystynyt arvioimaan toimintaani koko prosessin ajan.

Kehittämistyöni luotettavuuden puolesta puhuu myös hyvä pohjustus ja laaja teoreettinen viitekehys. Perehdyin mediakasvatukseen perinpohjaisesti ennen kuin aloitin työni kirjoittamisen.

Olen käyttänyt vain luotettavia lähteitä, joista suurin osa on tuoreita ja peilaavat tämän päivän mediaa. Halusin kuitenkin työhöni myös vanhempaa aineistoa, jotta pystyn ymmärtämään mediakasvatusta ennen nykypäivän runsasta teknologiatarjontaa sekä saamaan kokonaiskuvan mediakasvatuksen historiasta aina tähän päivään. Olen kuitenkin käyttänyt vanhempaa materiaalia kriittisesti arvioiden. Vanhemmasta aineistosta sain myös ideoita mediakasvatuksen toteuttamiseen ilman viimeisimpiä teknologisia laitteita. Se antoi mielestäni enemmän liikkumaa mielikuvitukselle.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Koko työni ajan pohdin mielessäni, miten mediakasvatusta saataisiin yleisellä tasolla jalkautettua kiinteäksi osaksi varhaiskasvatusta ja mitä ovat ne keinot, joilla mediakasvatuksen kiinnostavuutta hoitohenkilöstön parissa voitaisiin lisätä. Mediakasvatus pitää sisällään monia haasteita, mutta myös mahdollisuuksia, siksi näen tämän tärkeänä ja kehittämiskelpoisena aiheena. Tutustuessani materiaaleihin ja alan kirjallisuuteen minut yllätti se, kuinka paljon eri mahdollisuuksia media tarjoaa opetuksen välineenä. Niitä on rajattomasti. Jos omaa itse hiukan mielikuvitusta, voi olemassa olevista ideoista jatkojalostaa melkein mitä vaan.

Kehittämistyöni Mediajuna (LIITE 2) kehittyi matkansa varrella ja muovautui lopulliseen muotoonsa varhaiskasvattajien palautteen sekä toiveiden pohjalta, mutta myös oman asiantuntijuuteni lisääntymisen seurauksena sekä teoreettiseen viitekehykseen vahvasti nojautuen. Myös prosessin ohjaajani ammattitaidosta, alan tietämyksestä ja pitkäaikaisesta kokemuksesta kumpusi materiaalia, joka ohjasi kehittämistyötäni lopulliseen suuntaansa.

Mediakasvatus on käsitteenä valtavan laaja ja sisältää runsaasti asiaa, ajatuksia ja ideoita. Oli vaikeaa poimia mielestään tärkeimmät asiat tähän kehittämistyöhön, sillä mielenkiintoisia käsiteltäviä seikkoja olisi ollut niin paljon. Onnistuin mielestäni kuitenkin poimimaan oleelliset ja tärkeimmät asiat työhöni, joihin tarkemmin paneuduin ja joista ammensin kehittämistyöhöni aineksia. Mediakasvatuksen keinoja, leikkejä ja mahdollisuuksia olisi olemassa valtavasti, samoin kuin keinoja mediakasvatuksen juurruttamiseen luonnolliseksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea.

8.1 Mediakasvatuksen integroiminen osaksi varhaiskasvatuksen arkea

Mediakasvatusta ei sosionomin (AMK) -opintoihin kuulu, mutta yksi keino voisi kenties olla lisätä tietoutta ottamalla mediakasvatus opetussuunnitelmaan. Me valmistuvat lastentarhanopettajat olisimme siten valmiiksi mediakasvatuksen perusoppimäärän suorittaneita ja meillä olisi tietotaito jolla lähteä liikkeelle. Omasta mielenkiinnosta aihetta kohtaan riippuu se, haluako osaamistaan jatkossa jalostaa edelleen. Valmistuvat lastentarhanopettajat, joilla media-

kasvatus kuuluisi opetussuunnitelmaan, osaisivat levittää mediakasvatuksen ilosanomaa ja innostaa siihen myös kollegoitaan. Mediakasvatuksen perusopinnot suorittaneella sosionomilla ja lastentarhanopettajalla olisi valmiudet toimia mediakasvatuksen vastuuhenkilönä ja velvollisuus suunnitella yksikön mediakasvatuksen perusteet.

Kuntatasolla mediakasvatuksen tärkeys osana varhaiskasvatusta tulisi tunnustaa ja sen vieminen osaksi päiväkotien arkea tulisikin mielestäni tehdä johdonmukaisesti budjetoimalla ja panostamalla henkilökunnan mediakasvatus-koulutuksiin. Yhtenä keinona voisi olla mediakasvatusvastaavan nimeäminen yksiköihin. Jokaisessa päiväkodissa tulisi olla mediakasvatusvastaava, jolla olisi päävastuu yksikön mediakasvatuksen toteuttamisesta varhaiskasvatussuunnitelman edellyttämällä tavalla. Tämä edellyttäisi tiettyjen mediakasvatus-koulutusten käymistä ja tietyn tasoista tehtävän vaatimaa osaamisen tasoa.

Omaa osaamistaan tulisi luonnollisesti ylläpitää muuttuvassa mediamaailmassa jatkuvasti ja siihen tulisi budjetoida niin määrärahoja kuin myös aikaa. Mediakasvatusvastaavan tavoitteisiin kuuluisi myös mahdollisimman monen päiväkodin työntekijän asenteisiin vaikuttaminen ja mediakasvatuksen kiinnostavuuden lisääminen. Toisin sanoen mediakasvatusvastaava herättelisi muita varhaiskasvattajia mediakasvatuksen kiehtovaan ja moniulotteiseen maailmaan.

Vanhempiin ja kasvatuskumppanuuteen liittyvät ideani pohjautuvat perheiden valistamiseen ja kouluttamiseen. Perheille, jotka kokevat tarvitsevansa tukea lastensa median käyttöön liittyvissä asioissa, voitaisiin järjestää koulutus-tilaisuuksia. Vanhemmille voisi aktiivisesti tarjota tätä mahdollisuutta kuin myös mahdollisuutta yksityiseen keskusteluun. Kaikki vanhemmat eivät varmastikaan koe luontevaksi tulla ryhmään puhumaan osaamattomuudestaan median suhteen. Ohjaaminen, neuvonta ja tiedottaminen olisivat mielestäni tehokkaita konsteja lisätä vanhempien tietoutta lasten mediakulttuurista ja maailmasta, missä lapset elävät.

8.2 Ammatillinen kasvu ja omat ajatukset työstä

Motivaationi on ollut erittäin suuri koko tämän kehittämistyö-prosessin ajan. Pienten lasten äitinä aikaa työlle on ollut usein vaikea löytää ja suurin osa työni sivuista onkin syntynyt yön pimeinä tunteina. Olen ollut aidosti kiinnostunut mediakasvatuksesta ja toivonkin sen näkyvän työssäni. Innostukseni ja korkean motivaationi toivoisin myös hiukan paikkaavan niitä puutteita, joissa olen tutkimuksen tekijänä vielä vajavainen. Läpi työni olen ylittänyt itseni kerta toisensa jälkeen, oppinut uutta ja kokenut suunnatonta oivaltamisen iloa.

Käsitykseni ja lastentarhanopettajien kanssa tämän projektin aikana käymieni keskustelujen perusteella voitaneen todeta, että mediakasvatus on monelle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle vielä suhteellisen tuntematon ilmiö eikä siihen useinkaan suhtauduta oikein. Se johtunee siitä, ettei siitä tiedetä tarpeeksi. Medialla on yhä kasvavissa määrin suureneva osa lasten arkipäiväisessä elämässä. Tämän päivän lapset kasvavat median parissa, median rinnalla. Mielestäni onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksen mediakasvatusta toteutetaan systemaattisesti ja oikein, jotta lapset oppivat käyttämään mediaa oikein ja poimimaan mediasta kaiken hyödyn, sekä välttämään ja tunnistamaan mediassa piilevät riskit.

Tärkeimpänä tavoitteenani oli nostaa esille mediakasvatuksen tärkeyttä nykypäivän varhaiskasvatuksessa ja tarjota keinoja mediakasvatuksen toteuttamiseen. Halusin korostaa median mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen välineenä lasten valmistamisessa tulevaisuuden aikuisiksi teknologian ympäröimään maailmaan. Mielestäni onnistuin näissä itselleni asettamissani tavoitteissa.

Teoreettisen viitekehyksen perusteella voitaneen sanoa, että mediakasvatus on vasta juurtumassa osaksi suomalaista varhaiskasvatusta. On huomattu, että sen integroiminen osaksi päiväkodin arkea on sangen haasteellista. Teoreettiseen aineistoon perehtymällä syvennyin tarkastelemaan, mikä on tämän päivän mediakasvatuksen asema ja tilanne varhaiskasvatuksessa ja miten mediakasvatuksen saisi luontevaksi osaksi päiväkotien arkea. Teoreettinen viitekehys koostui mm. alan kirjallisuudesta- ja tutkimuksista.

Työn tekeminen kasvatti minua ammatillisesti valtavasti, sillä tiedon määrä on lähes rajaton. Myös ongelmanratkaisukyky sekä prosessiajattelu- ja kehittävän tutkimustiedon tuottaminen

kehittyivät huomattavasti aiempaa paremmaksi. Uskon tämän työn antavan minulle paljon ammatillisia valmiuksia. Olen varma, että työstäni on minulle hyötyä tulevaisuudessa. Mediakasvatus on tärkeä osa opetus- ja kasvatustyötä, mutta se sisältää myös valtavasti haasteita.

Mediajuna työstäessäni pääsin käyttämään omaa luovuuttani ja mielikuvitustani laajalti. Se oli opettavainen produktio ja siitä saatu palaute oli kannustavaa ja kehittävää. Oli hienoa päästä keskustelemaan lastentarhanopettajan työtä tekevien ammattilaisten kanssa heidän näkemyksistään ja kokemuksen mukanaan tuomasta ammattitaidosta. Olen tyytyväinen Mediajunaan kokonaisuutena ja aion itse käyttää sitä ehdottomasti tulevaisuudessa työssäni ja hyödynnän sitä varmasti myös jatko-opinnoissani.

Muutamia kehittämisen arvoisia keinoja aineiston pohjalta löytyi, kuten esimerkiksi henkilökunnan koulutukseen panostamisen sekä mediakasvattamisen liittämisen kiinteäksi osaksi lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien koulutuksia. Varhaiskasvattajien, alalla jo pitkään toimineiden sekä uusien valmistuvien, on syytä miettiä mediakasvatuksen merkitystä varhaiskasvatuksessa. Mediasta on alati kehittyvän teknologian ansiosta tullut kiinteä osa jokapäiväistä elämäämme. Se korostaa medialukutaidon tärkeyttä jo pienestä pitäen.

Mediakasvatuksen vakiinnuttaminen varhaiskasvatuksen yksiköihin, sekä myös kuntatasolla, mahdollistuisi, mikäli henkilökunnan koulutuksiin budjetoitaisiin määrärahoja sekä yleisellä linjauksella siitä, että mediakasvatusta yksiköissä on toteutettava systemaattisesti ja toteutumiseen olisi järjestetty säännölliset seurannat. Myös mediakasvatukseen orientoituneita varhaiskasvattajia tulisi palkata ja jopa pitää valintakriteerinä hakuprosessissa. Jopa vain yksi mediakasvatukseen perehtynyt varhaiskasvattaja per yksikkö saattaisi olla riittävä resurssi.

8.3 Omat oppimisen tavoitteet ja niiden arviointi

Omat oppimisen tavoitteeni tämän kehittämistyön tekemisen myötä toteutuivat mielestäni hyvin. Tavoittelin tietämykseni laajentamista sekä mahdollisuutta päästä etsimään ratkaisuja mediakasvatuksen edistämiseksi tämän päivän varhaiskasvatuksessa. Koin kasvaneeni ammatillisesti tämän prosessin myötä ja käsitykseni mediakasvatuksesta ja sen merkityksestä varhaiskasvatuksessa saivat uusia näkökulmia. Koin aiheen mielenkiintoiseksi ja hyödylliseksi sekä ennen kaikkea käyttökelpoiseksi kehittämistyöksi, jonka tiivistin suunnittelemani Mediajuna-

suunnitelmaan. Kaikkea ei työhön voinut luonnollisesti sisällyttää, mutta valikoin mielestäni tärkeimmät ja ammatillisuuttani parhaiten tukevat seikat tiivistäen mukaan tähän kehittämistyöhön.

Sosionomin kompetenssien (Centria ammattikorkeakoulu 2018) kautta mediakasvatusta osana varhaiskasvatusta voidaan tarkastella monestakin näkökulmasta. Lisäksi omat oppimistavoitteeni pohjautuivat näihin samoihin kompetensseihin.

Oman eettisen osaamiseni kehittymisen tavoitteeni koen toteutuneen nimenomaan siinä, että osaan tarkastella mediakasvatuksen aikaisempia toimintamalleja ja havaita niissä kehitystarpeita ja keinoja muuttaa vanhentuneita ajattelutapoja. Osaan tämän kehittämisprosessin jälkeen paremmin ottaa huomioon lasten erilaiset lähtökohdat ja mediaorientoituneisuuden sekä tarkastella mediakasvatusta lapsen silmin. Eettinen osaaminen onkin sosionomin kompetensseista mielestäni ehkä tärkein. Eettisen osaamisen kompetenssissä korostuu mediakasvatuksen mielestäni lasten yksilöllisyyden ja erilaisuuden huomioon ottaminen sekä ne erilaiset lähtökohdat, joista lapset varhaiskasvatuksen kentälle tulevat mm. uskonnollisuus. Käytännön esimerkkinä myös varakkaiden perheiden lapset, joilla on käytettävissään medialaitteet kun taas vähävaraisemman perheen lapsilla ei välttämättä ole samanlaisia mahdollisuuksia median käyttämiseen. Lasten lähtökohdat ovat näin ollen erilaiset ja mediakasvatusta suunniteltaessa nämä tilanteet tulee ottaa huomioon. Toinen esimerkki on verkon mediasisällöt, joita mediakasvattajan on osattava tarkastella eettisestä näkökulmasta ja lapsen silmin.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on tärkeä osa sosionomin ammattitaitoa. Lapsille suunnattu media voi olla monen mielestä nykyisin liian vauhdikasta, liian väkivaltaista ja jopa liian seksuaalista. Lasten piirroselokuvia itsekkin katsoneena olen kiinnittänyt huomiota mm. ohjelmien kielenkäyttöön, joka voi olla jopa toista alentavaa. Kritisoin itse tätä yleismaailmallista ilmiötä, jossa näyttää siltä, että lapsille suunnattujen ohjelmien sisällöistä pyritään tekemään myös aikuisia kiinnostavaa. Esimerkkinä Risto Räppääjä-elokuvat, joihin on useaan kohtaan piilotettu aikuisille suunnattua huumoria, joita lapsi ei ymmärrä, mutta elokuvaa lapsen kanssa katsova aikuinen kyllä hörähtää vitsille. Omat tavoitteeni oppimiselleni korostuivat juurikin kehittyneenä taitona pystyä erottelemaan eri ikätasolle soveltuvia mediasisältöjä ja hyödyntämään tätä tässä kehittämisprosessisani. Lisäksi koen omaksuneeni aiempaa laajemman ymmärryksen lasten osallisuudesta ja asemasta yhteiskunnassa.

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen on osa sosionomin ammatillisuutta. Jo itse kehittämistyön tekeminen oppimisprosessina opin prosessiajattelua sekä kehittävän tutkimustiedon tuottamista- ja hyödyntämistä. Lähtiessäni tähän kehittämisprosessiin kehittämisosaamiseni oli varsin vajavaista. Tavoitteenani olikin tämän osa-alueen osaamisen laajentaminen samoin kuin osaamiseni mediasta ja mediakasvattamisesta kehittämisen kohteena. Media on aihealue, joka kehittyi kiivasta vauhtia. Mediakasvattajaa se haastaa monin keinoin, sillä jotta mediakasvattaja pysyy ns. ajan hermolla, on hänen pidettävä huoli osaamisensa päivittämisestä ja tietojensa ajantasaisuudesta. Jos lapset ovat opettajaansa tietävämpiä, voi käydä jopa niin, että kynnyks mediakasvattamisen toteuttamiseen kasvaa liioin. Mediakasvattajan onkin osattava haastaa itseään ja pidettävä mediaan ja sen kehittymiseen jatkuva, herkeämätön ote. Täytyy tutkia ja kehittää osaamistaan, perehtyä uusiin mediatuuliin ja pitää yllä mielenkiintoaan kehittyvään mediamaailmaan. Kehittämisosaaminen onkin vahva osa mediakasvattamista, sillä media on jatkuvassa muutoksessa.

Voimme vain kuvitella, millainen maailma on kun tämän päivän lapset ovat aikuisia. He kasvavat median ympäröimään maailmaan missä virtuaalimaailmat, 3D-elokuvat ja langattomat keksinnöt valtaavat alaa yhä runsaammin. Kouluissa opetetaan koodaamista alakoulu-ikäisille lapsille. Koodaamisesta saattaa tulla samanlainen taito kuin lukutaito on nyt. Yhtä välttämätön. Ennusteita toki on, mutta vain aika näyttää, millaisessa maailmassa elämme neljänkymmenen vuoden kuluttua. Nyt ovat käsillä ne ajat, kun luomme pohjaa pienten lasten mediakasvatukselle tulevaisuutta varten.

LÄHTEET

- Aalto-Setälä, P., Sinko, P., Rantanen, J., Ahonen, R., Sillanpää, P., Raunio, S., Suvanto, M-L., Lieto, J. & Pelttari, A. 2007. Me, media ja maailma. Helsinki: Plan Suomi Säätiö.
- Centria ammattikorkeakoulu 2018. Sosiaalialan ydinosaamisalueet. Saatavissa: https://so-leops.cou.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjSel/tab/tab/sea?kou-lohj_id=2004024&ryhmtyp=12&lukuvuosi=2228216&stack=push. Viitattu 21.1.2018.
- Huhtanen, E. 2016. Lasten Mediamaailma pähkinänkuoressa. Helsinki: Mediakasvatus Seura.
- Irisvik, S., Utriainen, J. 2017. Kuinka kasvattaa diginatiivi. Helsinki: S&S.
- Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino.
- Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru, U., 1999. Mediakasvatus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Kumpulainen, K., Lipponen, L., Ohls, O. & Sintonen, S., 2015. Mobiilioppiminen ja leikkivä lapsi. Helsingin Yliopisto, Opettajankoulutuslaitos. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/154779>. Viitattu 11.2.2018.
- Kupiainen, R., Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Hakapaino Lastentarhanopettaja Liitto, Lastentarhanopettajan ammattietikka 2005. Saatavissa: <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Ammattietikka>. Viitattu 14.7.2017.
- Media alle 3-vuotiaan arjessa, Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013. MLL:n julkaisuja 2013.
- Media varhaiskasvatuksessa, Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016. MLL:n julkaisuja 2016.
- Mediakasvatus-seura 2014. Mediakasvattajan eettiset periaatteet. Saatavissa: http://mediakasvatus.fi/mk_eettiset.pdf. Viitattu 4.7.2017.
- Meriranta, M. 2010. Mediakasvatuksen käsikirja. Kuopio: Unipress.
- Mulari, H. (toim.) 2016. Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Helsinki: Unigrafia.
- Pekkala, L., Salomaa, S. & Spišák, S. 2016. Monimuotoinen mediakasvatus. Helsinki: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI).
- Pääjärvi, S., Sommers-Piironen, J. 2017. Mediakasvatus kuuluu kuvaan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti.
- Ruhala, A., Pentikäinen, A. & Niinistö, H. 2010. Mediamatkaa! Porvoo: Bookwell Oy.
- Salomaa, S. 2016. Mediakasvatustietoisuuden jäsentäminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Suomen Varhaiskasvatus Ry.

Sintonen, S., Ohls, O., Kumpulainen, K. & Lipponen, L. 2015. Mobiilioppiminen ja leikkivä lapsi. Helsingin Yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Talentian sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet 2016. Saatavissa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. Viitattu 2.7.2017.

Tyrnävän Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2017. Tyrnävän Kunnan sivistyslautakunta.

Varhaiskasvatuslaki 2015. Finlex ajantasainen lainsäädäntö. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>. Viitattu 11.2.2018.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenes Print.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Välimäki, A-L. & Ojala, V. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Iisalmi: Painotalo Seiska.

Saate Mediajunaan

26.9.2017

Hei!

Ohessa Mediajuna-mediakasvatussuunnitelma toimintakaudelle sekä palautelomake, johon toivon jokaisen vastaavan. Noudan vastaukset perjantaina 29.9.2017 jonka jälkeen muokkaan Mediajunaa palauteenne perusteella toivottuun suuntaan.

Mediajunan perimmäinen tarkoitus on tarjota keinoja varhaiskasvattajille suunnitella mediakasvatuksellisia sisältöjä lapsiryhmilleen sekä madaltaa kynnystä liittää päiväkodin arkeen mukaan myös mediaa. Mediajuna tarjoaa ideoita ja suuntaviivoja oman suunnittelutyön tueksi.

Vastauksenne jäävät ainoastaan minun tietooni ja tulevassa opinnäytetyössäni vastaukset ovat nimettömiä. Vastauksia ei työssäni myöskään analysoida yksilöllisesti vaan yleisesti teemoittain.

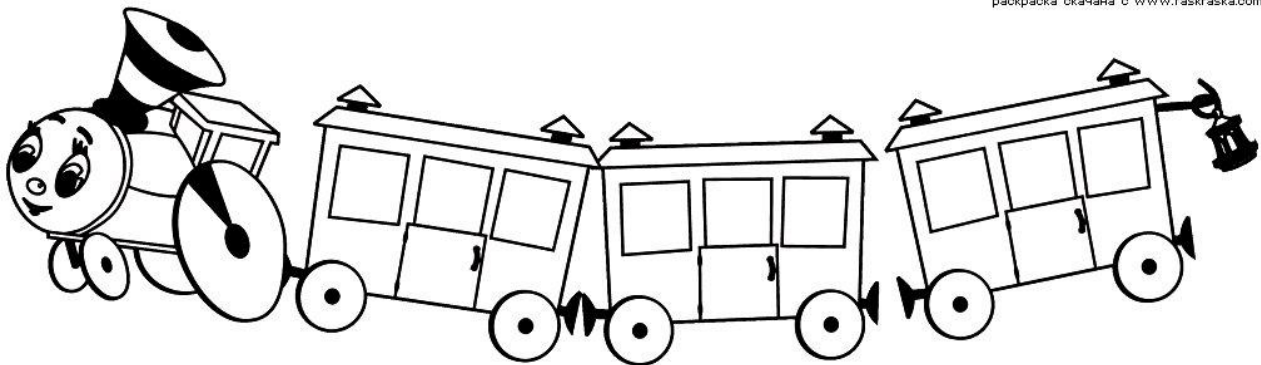
Valmiin, muokatun Mediajuna mediakasvatus-suunnitelman päiväkodin toimintakaudelle luovutan käyttöönne, kun opinnäytetyöni on kokonaisuudessaan hyväksytty.

Annan mielelläni lisätietoa Mediajunasta sekä vastaan mahdollisiin kysymyksiinne.

Kiitos paljon ajastanne!

Tiina Martinkauppi, Sosionomi-opiskelija

MEDIAJUNA

раскраска окончана с www.raskraska.com

Toimintakauden mediakasvatus-suunnitelma 2-5 vuotiaille

Tiaiset 2-3v/syksy:

Tutustumisleikki

Käpytikan Päiväkodin Tiaisten-osaston 2-3 vuotiaiden kanssa tutustutaan toisiin uusiin päivä-koti-lapsiin, laululeikkien myötä. Lapset ja aikuiset istuvat piiriin ja lauletaan tutustumislaulu, esimerkiksi seuraava:

"Kukahen se täällä tänään on? Kukahan se täällä on?"

Annahan se täällä tänään on. Anna se täällä on jne eteenpäin.."

Pienten kanssa mukaan voidaan ottaa erivärisiä esineitä tai laulaa lasten vaatteiden värien mukaan: "Annalla on paita punainen, punainen..." Tai media-orientoituneisuutta lisäämällä laulaa tai riimitellä: "Annan hiukset ovat kuin Prinsessa Ruususella, Prinsessa Ruususella.."

Lapset voivat myös liikkua laulun tahdissa esimerkiksi piirissä ja istuutua vuorotellen laulun mukaisesti esimerkiksi näin: *"Laurilla on paita sininen, paita sininen ja Lauri saa nyt istua, Laurin vuoro on.."* ja media-orientaatiota lisäten esimerkiksi lapsen vaatteista, kerhotossuista tai muusta näkyvillä olevasta voidaan poimia esimerkiksi piirroshahmoja ja kuvia, joita voidaan lisätä lauluun.

Askarrellen

Tehdään lasten kanssa posterit leikkaamalla syksyisiä kuvia lehdistä. Lapset saavat etsiä esimerkiksi aikakauslehdistä syksyisiä kuvia ja tekemisistä jotka liittyvät esimerkiksi uutisiin tai ajankohtaisiin asioihin ja joista keskustellaan lasten omien kokemusten kautta. Leikatuista kuvista kehitetään juonellinen satu, joka kulkee posterissa juonen mukaisessa järjestyksessä. Posterit voidaan myös videoida kuva kovalta-periaatteella, ja videoon sisällyttää kertomus, jonka lapset saavat toteuttaa mielikuvituksensa mukaan siten, että yksi aloittaa tarinan, toinen jatkaa jne.

Pikkutikat 4-5v/syksy:

Tutustumisleikki

Pikkutikkojen kanssa voidaan leikkiä piirissä istuen tutustus/nimileikki seuraavin ohjein (soveltuu hyvin toimintakauden alkuun): Istutaan piirissä, ensimmäinen sanoo nimensä, hänen vieressään oleva sanoo ensimmäisen nimen ja oman nimensä. Kolmantena oleva sanoo ensimmäisen, toisen ja oman nimensä, jne. Viimeisenä istuvalla on kaikki nimet muistettavana. Tämän voi tehdä myös rytmittellen esimerkiksi taputtamalla.

Leikkiä voidaan jalostaa media-orientoituneeseen suuntaan esimerkiksi siten, että lapsi kertoo nimensä, sekä suosikki elokuva- tai satuhahmonsensa. Lapsella voi olla jopa mukana päiväkodissa tämä suosikki-hahmo joista tutustumisen jälkeen keskustellaan ja kerrotaan hahmojen super-ominaisuuksista sekä esimerkiksi uroteoista saduissa.

Keskustellen

Keskustellaan lasten kanssa mitä media on, mitä se lasten mielestä tarkoittaa ja mitä se sisältää. Mitä ovat mediavälineet lasten mielestä ja mikä median väline on kenenkin mielestä mieleisin. Sisällytetään keskusteluun lasten kokemuksia median käytöstä, mediasisällöistä ja siitä, mitä ja millaista sisältöä he ovat mediassa kohdanneet ja miltä se on tuntunut.

Tabletilla

Molla ABC – sovellus on hyvä viihdyttävyytensä, opettavuutensa sekä kehittäväytensä ansiosta. Molla ABC-sovelluksella voidaan harjoitella numeroita, kirjaimia sekä erilaisia arjen toimintoja leikin muodossa.

Yhdessä Tiaiset ja Pikkutikat/syksy:

Syksyinen metsäretki

Lasten kanssa lähdetään tutkimusmatkalle metsään. Oppimisen alueista ympäristökasvatus korostuu tässä esimerkissä. Tutkimisen ja oppimisen ilon sekä oivaltamisen tarkoituksena on havainnoida luontoa, sen eläimistöä, kasveja ja syksyn muuttuvaa, talveen valmistautuvaa luontoa. Lapsille kerrotaan syksyyn kuuluvista luonnonilmiöistä kuten lehtien värien muuttumisesta, syysmyrskyistä ja talviunille valmistautuvista eläimistä. Retken jälkeen voidaan joko tabletilla tai luonto-oppaita tutkimalla etsiä tietoa karhuista ja niiden syksyisistä puuhista.

Retkellä kuvataan oma luontodokumentti, johon lapset saavat juontaa kukin haluamansa aihealueen infoja. Esimerkiksi Kärpässieni: Yksi lapsi kertoo Kärpässienestä videolle dokumentaarisesti. Ipadilla päiväkodilla jälkikäteen opiskella internetistä perustietoja Kärpässienistä.

Pahvinen televisio

Askarrellaan pahvilaatikosta televisio. Lapset saavat vuorotellen mennä ”televisioon sisään” ja leikkiä uutisten lukijaa, lastenohjelman äänittäjää, ruokaohjelman juontajaa jne.

Tiaiset2-3v/Talvi

Tutkimusmatka

Tutkitaan talvea vuodenaikana. Haetaan lunta sisälle astiassa ja seurataan sen muuttumista vedeksi. Lapsille kerrotaan, mitä lumi on ja miksi se muuttuu vedeksi lämpimässä. Internetistä etsitään lasten kanssa talvea käsitteleviä uutisia ja vaikka tutkimuksia joita ”opiskellaan” ja joiden pohjalta keskustellaan. Lumen muuttuminen vedeksi videoidaan ja katsotaan jälkikäteen nopeutettuna. Mitä internetistä voikaan löytyä hakusanalla: TALVI.

Tunnusmusiikki-leikki

Kuunnellaan lasten elokuvien ja TV-sarjojen tunnusmusiikkeja ja lapset arvaavat pelkän musiikin perusteella, mistä elokuvasta tai TV-sarjasta musiikki on. Mistä kyseisessä ohjelmassa kerrotaan ja mikä siinä on parasta?

Pikkutikat 4-5v/Talvi

Musiikin tekoa

Suunnitellaan ja toteutetaan elokuvamusiiikki lasten kanssa esimerkiksi Dinosaurius-elokuvaan. Valitaan muutama soitin joiden lisäksi lapset voivat äänellään ja eläytymisellään luoda äänimaailmaa elokuvaan.

Elokuvan maailma

Kirjastoista on saatavilla mediakasvatukseen tarkoitettuja lyhytelokuvia eri ikäryhmille. Katsotaan elokuva ja keskustellaan sen teemoista ja opetuksesta ohjaajavetoisesti.

Yhdessä Tiaiset ja Pikkutikat/Talvi

Retki kirjastoon

Kirjastossa tutustutaan talvea käsitteleviin kirjoihin. Pohditaan yhdessä lasten kanssa, miksi talvi on tärkeä luonnolle ja mikä talvessa on kivaa. Katsellaan talvisia kuvia ja luetaan talvisia tarinoita. Mietitään talveen liittyviä perinteitä meillä ja muissa maissa.

Toteutetaan joulunäytelmä nykyaikaisin median keinoin

Alkuperäistä (esimerkiksi Evankeliumia) kunnioittaen. Tuodaan näytelmään mukaan teknologisia laitteita joita voidaan hyödyntää tai ne voivat olla mukana luomassa ”teknologista” vivahdetta vanhaan, kunnioitettavaan perinteeseen jota ei ole tarkoitus muuttaa vaan ainoastaan sävyttää nykYTEknologian tarjoamin keinoin. Modernisoidaan asuja ja käytetään valoeffektejä mahdollisuuksien mukaan.

Ilme-sirkus

Aikuiset leikkaavat lehdistä ihmisten ilmeitä. Lapset saavat valita niistä omansa ja niistä keskustellaan. Pohditaan, miksi ihmisen ilme kuvassa on sellainen kuin on, mitä hän on mahtanut kuvaa otettaessa ajatella. Mietitään, miksi ilme on sellainen ja mikä on uutinen ilmeen takana?

Tabletti-pelit

Ladataan tablettiin 2-5 vuotiaille tarkoitettuja sovelluksia, joissa lapset pääsevät musiikin ja kuvien avulla hahmottamaan digilaitteiden ääni- ja kuvamaailmaa koskettamalla ja kuulemalla sekä näkemällä.

Maalataan talvi!

Maalataan musiikin mieleen tuomia mielikuvia suurelle paperille (monta lasta saman paperin äärellä). Musiikin tempojen vaihtelut ja runsas värimaailma saavat näkyä.

Tiaiset 2-3v/Kevät

Painettu media ja mielikuviitus

Leikataan lehdistä kuvia (ihmisiä, eläimiä, kulkuneuvoja, mitä vaan) ja liimataan ne pitkälle, suurelle valkoiselle paperille järjestykseen. Lapset saavat keksiä kuvien perusteella sadulle juonen yhdessä. Ohjaaja voi antaa aiheen, esimerkiksi että sadun on liityttävä kevääseen.

Tabletti-harjoituksia

Harjoitellaan tabletilla numeroita ja kirjaimia (esimerkiksi Molla ABC-sovelluksella).

Äänimaailma

Äänitetään erilaisia ääniä, ihmisten mielialojen ääniä, miltä voisi kuulostaa hämmästynyt ihminen, entäpä pelästynyt ihminen? Äänitetään erilaisten eläinten tai ajoneuvojen ääniä. Kuunnellaan äänitteitä ja lapset voivat elehtiä liikkein äänen lähdeä (esimerkiksi vihaisena ärjyvä leijona = lapsi matkii leijonaa).

Kevät-retki luontoon. Pohditaan ja tutkitaan heräävää luontoa. Tutkitaan tabletin avulla internetistä esimerkiksi mitä leskenlehdistä siellä kerrotaan.

Pikkutikat 4-5v/Kevät

Draama

Tehdään draama-esitys lasten kanssa. Valitaan jokaiselle rooli ja luodaan draama. Se videoidaan ja jälkikäteen katsellaan videoitu teos josta keskustellaan reflektoiden.

Uutiset

Katsotaan tabletilta tai sanomalehdestä uutisia. Mietitään mikä uutisessa on jännittävää ja mikä pelottavaa. Onko jokin pelottavaa ja miksi. Keksitään ja tehdään oma uutinen päiväkodin päivästä jonka voi myös videoida.

Mediakriittisyyden harjoittelua

Luetaan erilaisista lehdistä tai tabletilta juttuja. Mietitään onko juttu totta vai satua. Pohditaan mikä asia jutussa on se, miksi uskomme sen olevan totta tai satua.

Yhdessä Tiaiset ja Pikkutikat/Kevät

Retki museoon tai teatteriin

Museossa lapset pääsevät lähes käsin koskettamaan historian lehtiä. Käynti museossa olisi monelle varmasti ainutkertainen ja uusi kokemus. Lapsi oppii omista juuristaan mikä avartaa hänen käsitystään itsestään.

MEDIAJUNA

PALAUTEKYSELY

1. Työkokemusvuodet lastentarhanopettajana _____
2. Minkä ikäisten lasten ryhmässä opetat? _____
3. Mitä MEDIAJUNASSA mielestäsi oli sellaista, mitä voisit itse käyttää ryhmäsi mediakasvatuksessa?

4. Mitä lisäisit toimintakauden MEDIAJUNAAN tai mitä jättäisit siitä pois ja miksi?

5. Mikä on mielestäsi mediakasvatuksen tärkein tehtävä varhaiskasvatuksessa ja miksi?

6. Miten lastentarhanopettajana itse toteutat mediakasvatusta ryhmässäsi?

7. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät mediat, joiden avulla varhaiskasvatuksen mediakasvatusta voitaisiin toteuttaa ja miksi?

8. Mitä muuta haluat tuoda esille

KIITOS!!